

Diak
Puheenvuoro

37

JARI HELMINEN

Harjoittelu ammattitaitoa edistämässä

– kartoitus ammattitaitoa edistävästä harjoittelusta sosionomikoulutuksessa

Diak

Jari Helminen

HARJOITTELU AMMATTITAITOA EDISTÄMÄSSÄ

- KARTOITUS AMMATTITAITOA EDISTÄVÄSTÄ
HARJOITTELUSTA SOSIONOMIKOULUTUKSESSA

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons
Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0
Kansainvälinen -lisenssillä.

DIAK **PUHEENVUORO** 37

Julkaisija: Diakonia-ammattikorkeakoulu
Kannen kuva: Meeri Utti / Diakonia-ammattikorkeakoulu
Taitto: PunaMusta Oy, Sisältö- ja suunnittelupalvelut

ISBN 978-952-493-381-0 (verkkojulkaisu)
ISSN 2343-2217 (verkkojulkaisu)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-381-0>

PunaMusta Oy
Tampere 2021

TIIVISTELMÄ

Jari Helminen (toim.)

**HARJOITTELU AMMATTITAITOA EDISTÄMÄSSÄ
- KARTOITUS SOSIONOMIKOULUTUKSEN
HARJOITTELUISTA**

Helsinki

Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2021

73 s.

Diak Puheenvuoro 37

Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voi sisältyä perus- ja ammattiopintoja, vapaasti valittavia opintoja, ammattitaitoa edistävää harjoittelua ja opinnäytetyö (A 1129/2014 2. §). Viimeisin käytössä oleva kartoitus ammattikorkeakoulujen sosionomikoulutuksen harjoitteluista on vuodelta 2014 (Helminen ym., 2014). Tästä johtuen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan verkostossa päätettiin uusia kartoitus sosionomikoulutuksen harjoitteluista.

Kartoitukselle asetettiin kolme tavoitetta. Ensiksi kartoituksella haluttiin ajantasaistaa sosionomikoulutuksen harjoittelujen määrää ja sisältöä koskevat tiedot. Toiseksi kartoituksella haluttiin kerätä näkemyksiä harjoittelujen järjestämisen hyvistä käytännöistä. Kolmanneksi haluttiin selvittää, pitäisikö sosionomikoulutuksen harjoitteluille laatia valtakunnallinen laatusuositus.

Kartoituksen tekemisessä käytettiin nettipohjaista Webropol-kyselyä. Sosionomikoulutusta järjestäviltä ammattikorkeakouluilta pyydettiin vastaukset kyselyyn helmikuussa 2021. Kyselyssä oli sekä suljettuja, vastausvaihtoehdot sisältäneitä että avoimia kysymyksiä.

Sosionomikoulutuksessa harjoittelun määrä ja sisältö on melko vakiintunut, eikä näissä ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuosien 2014 ja 2021 välillä. Sosionomikoulutuksesta noin viidesosa on harjoittelua. Harjoittelua on keskimäärin 45 opintopistettä (1215 tuntia). Koulutuksessa on 3-6 harjoittelujaksoa, tavallisesti niitä on kuitenkin kolme tai neljä.

Harjoittelujen toteutuskäytännöt ovat lähtökohdiltaan melko yhteneväiset kaikissa 20:ssä sosionomikoulutusta järjestävässä ammattikorkeakoulussa. Sosionomikoulutuksessa harjoittelu on suunniteltua ja tavoitteellista sekä ohjattua. Harjoittelujen järjestämiseen ja toteutukseen osallistuvat sosionomiopiskelijat ja ammattikorkeakoulun sekä työelämätahon edustajat.

Sosionomiopiskelijoiden harjoittelujen tulee olla joustavia siten, että opiskelija voi kehittää ammatillista osaamistaan ja asiantuntijuuttaan harjoitteluissa työ-

aluille, joille hän suunnittelee työuraa. Ammattikorkeakouluissa työskentelevien näkemys oli, että tulevaisuudessa sosionomitutkinnon suorittaneiden työ- ja tehtäväalueet tulevat olemaan nykyistä monipuolisempia. Sosiaalialalla tehtävien harjoittelujen valtakunnallisen laatusuosituksen tekeminen ammattialan lähtökohdat huomioon ottavalla tavalla voisi vahvistaa ja varmistaa sosionomiopiskelijoiden harjoittelumahdollisuuksia erilaisissa työ- ja toimintaympäristöissä tulevaisuudessa.

Asiasanat: harjoittelupaikat, käytännön opetus, sosionomit, sosiaaliala, ammattikorkeakoulut

ABSTRACT

Jari Helminen (ed.)

Helsinki

73 p.

**TRAINING TO IMPROVE EXPERTISE
- A SURVEY ON TRAINEESHIPS IN THE
STUDY PROGRAMME IN SOCIAL SERVICES**

Diaconia University of Applied Sciences, 2021

Diak Puheenvuoro 37

[Diak Speaks 37]

Studies resulting in a university of applied sciences degree include basic studies, professional studies, elective studies, practical training, and a thesis (A 1129/2014 2. §). The latest survey on traineeships in social services study programme at university of applied sciences in use today dates to 2014 (Helminen et al. 2014). Therefore, the social services network of universities of applied sciences decided to renew the survey.

Three objectives were set for the survey. The first intent was to update the information on the number of practical training and on the contents of the training with the survey. The second objective was to collect insight on the proper practices for organising the training through the survey. The third and final objective was to establish if a national quality recommendation should be formulated for social service studies.

A web based Webropol questionnaire was utilised for the survey. The universities of applied sciences organising social services study programmes were requested to send their questionnaire answers in February 2021. The questionnaire included both open and close-ended questions with ready-made options.

The amount and contents of practical training in social service studies have become quite standardised, and no significant changes have taken place in these two factors during the years 2014–2021. About a fifth of all studies in the study programme is comprised of practical training, which constitutes to an average number of 45 credit points (or 1215 hours of work). The study programmes can contain three to six practical training periods; however, the typical number of training periods is three to four.

The implementation practices of the training periods are quite similar in all 20 universities of applied sciences that organise social services study programmes. In social services studies, the practical training is planned, goal-oriented, and guided. The students and representatives of both the university and the working life participate in organising and implementing the training.

The practical training periods should be flexible, so that the student can develop their expertise and competences during the training for the fields they plan to build their career in. Those working in a university of applied sciences were of the opinion the work and task fields of social services graduates are going to be more versatile in the future. Establishing a national quality recommendation that acknowledges the premises of the field for practical training in the social sector could consolidate and affirm the student's practical training opportunities in varied work and operative environments in the future.

Keywords: traineeship posts, practical training, Bachelors of Social Services, social sector, polytechnics

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	5
SISÄLLYS	7
1 KARTOITUS AMMATTIKORKEAKOULUJEN SOSIONOMIKOULUTUKSEN HARJOITTELUISTA	8
2 HARJOITTELUJEN LAAJUUS	10
3 HARJOITTELUJEN NIMET OSAAMISTAVOITTEIDEN KUVAAJINA	13
4 HARJOITTELUPAIKKOJEN SAATAVUUS JA HARJOITTELUMAKSUT	18
5 HARJOITTELUJEN OSAAMISTAVOITTEET JA ARVIOINTI	23
6 HARJOITTELUJEN OHJAUS, HYVÄKSILUKU JA HARJOITTELU TYÖSUHTEESSA	28
7 VARHAISKASVATUKSEN HARJOITTELU	34
8 KORONAPANDEMIAN VAIKUTUKSET HARJOITTELUIHIN	38
9 HARJOITTELUJEN JÄRJESTÄMISEN HYVÄT KÄYTÄNNÖT	43
10 HARJOITTELUJEN JÄRJESTÄMISEN KEHITTÄMISHAASTEET	49
11 HARJOITTELUJEN PERUSTEET JA KEHITTÄMINEN SOSIONOMIKOULUTUKSESSA	56
LÄHTEET	59
LIITE WEBROPOL-KYSELYLOMAKE	61

1 KARTOITUS AMMATTIKORKEAKOULUJEN SOSIONOMIKOULUTUKSEN HARJOITTELUISTA

Sosionomi (AMK) koulutuksen harjoittelujen laajuutta ja sisältöä selvitettiin vuonna 2014. Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan verkosto päätti uusia kartoituksen vuoden 2021 alkupuolella.

Sosionomi (AMK) tutkinto

Sosionomi (AMK) -tutkintoon johtavaa koulutusta järjestää Suomessa **20 ammattikorkeakoulua** vuonna 2021. Sosionomikoulutuksen laajuus on 210 opintopistettä, ja sen suoritus aika on kolme ja puoli vuotta.

Sosionomitutkinnon tietoperusta muodostuu yhteiskunta- ja käyttäytymistieteistä. Sosionomitutkinnon suorittaneella on laaja-alainen ammatillinen osaaminen sosiaalialalle. Laaja-alaisen ammatillisen osaamisen lisäksi hänellä on alan erikoisosaamista, joka voi pohjata ihmisen elämänkaaren eri vaiheisiin, sosiaalialan asiakasryhmiin ja alan työkäytäntöihin sekä -menetelmiin. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene, 2017, s. 5; ks. myös Näkki, 2016; Opinpolku, i.a.) Sosionomitutkinnon suorittaneet hakevat sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviralta oikeutta toimia sosiaalihuollon laillistettuina ammattihenkilöinä (L 817/2015 8. §).

Sosionomikoulutuksen harjoitteluja käsittelevän kartoituksen tavoitteet

Viimeisin käytössä oleva kartoitus ammattikorkeakoulujen sosionomikoulutuksen harjoitteluista on vuodelta 2014 (Helminen ym., 2014). Viime vuosina ammattikorkeakoulut ovat kuitenkin uudistaneet sosionomikoulutusten opetussuunnitelmia, ja tästä johtuen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan verkostossa päätettiin uusia kartoitus sosionomikoulutuksen harjoitteluista.

Harjoitteluja käsittelevälle kartoitukselle asetettiin kolme tavoitetta. Ensiksi kartoituksella haluttiin ajantasaistaa *sosionomikoulutuksen harjoittelujen määrää ja sisältöä* koskevat tiedot, koska vuoden 2014 kartoitus keskittyi juuri harjoittelujen määrään ja sisältöihin. Toiseksi kartoituksella haluttiin kerätä ammattikorkeakouluilta näkemyksiä *harjoittelujen järjestämisen hyvistä käytännöistä*. Kolmanneksi kartoituksella haluttiin selvittää ammattikorkeakouluissa työskentelevien näkemyksiä siitä, pitäisikö sosionomikoulutuksen harjoittelulle laatia *valtakunnallinen laatusuositus*, vai voidaanko sosionomikoulutuksen harjoittelussa käyttää terveysalan harjoittelujen valtakunnallista laatusuositusta (Jokelainen ym., 2020).

Kartoituksen tekeminen sosionomikoulutuksen harjoitteluista

Kuvan rakentamisessa sosionomikoulutuksen harjoitteluista käytettiin *nettipohjaista Webropol-kyselyä*. Kysely laadittiin tammikuussa 2021, ja sen laadintaan osallistui ammattikorkeakoulujen sosiaalialan verkoston työvaliokunta (ks. Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto SOAMK, i.a.).

Vuonna 2021 sosionomikoulutusta järjestää 20 ammattikorkeakoulua (ks. liite 1, kysymys 1). Sosionomikoulutusta toteuttavilta ammattikorkeakouluilta pyydettiin vastaus harjoitteluja koskeneeseen kyselyyn helmikuussa 2021. Kysely lähetettiin ammattikorkeakoulujen sosiaalialan verkoston yhteyshenkilöille. Kyselyyn oli vastausaikaa kaksi viikkoa. Vastausaika päättyi 19.2.2021. Kyselyyn pyydettiin vastauksia ammattikorkeakoulukohtaisesti (yksi vastaus ammattikorkeakoulusta). Kyselyssä oli sekä suljettuja, vastausvaihtoehdot sisältäneitä että avoimia kysymyksiä (liite 1).

Kyselyyn saatiin yhteensä 20 vastausta, yksi vastaus kustakin sosionomikoulutusta järjestävästä ammattikorkeakoulusta. Tässä *Kartoitus ammattitaitoa edistävästä harjoittelusta sosionomikoulutuksessa* -julkaisussa kuvataan kyselyn tulokset. Tulokset on pyritty kuvaamaan mahdollisimman kattavasti ja monipuolisen kokonaiskuvan muodostamiseksi sosionomikoulutuksen harjoitteluista. Kuvaus sosionomikoulutuksen harjoitteluista perustuu vain kyselyyn, eikä harjoittelujen kuvaamisessa ole käytetty esimerkiksi sosionomikoulutuksen ammattikorkeakoulukohtaisia opetussuunnitelmia. Tulosten kuvaamisessa käytetään suoria lainauksia kyselyn vastauksista.

2 HARJOITTELUJEN LAAJUUS

Harjoitteluilla on olennainen rooli ammattikorkeakoulujen sosionomikoulutuksessa. Harjoitteluja käsitelleessä kyselyssä ammattikorkeakouluissa työskentelevät kertoivat harjoittelujen laajuuksista sosionomikoulutuksessa opetussuunnitelmaan perustuen (ks. liite 1, kysymykset 2–6).

Ammattitaitoa edistävä harjoittelu sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmissa

Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voi sisältyä perus- ja ammattiopintoja, vapaasti valittavia opintoja, ammattitaitoa edistävää harjoittelua ja opinnäytetyö (A 1129/2014 2. §). Valtioneuvoston asetuksessa ammattikorkeakouluista käytetään siis käytännön opetuksesta ja oppimisesta ilmaisua *ammattitaitoa edistävä harjoittelu*.

Ammattikorkeakouluilta saatujen vastausten perusteella ammattitaitoa edistävä harjoittelu -ilmaisua käytetään neljän ammattikorkeakoulun sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmassa. Tavallisesti ammattitaitoa edistävä harjoittelu -ilmaisu tiivistyy muotoon *harjoittelu*, jota käytetäänkin viidentoista ammattikorkeakoulun sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmassa.

Harjoittelu-sanaan voidaan liittää lisämääreitä, kuten ammatillinen harjoittelu ja harjoittelu ammatillisella erityisalueella. Yhden sosionomeja kouluttavan ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmassa käytetään kyselyn perusteella ilmaisua *työelämäjakso*.

Harjoittelun laajuus

Sosionomikoulutuksen harjoittelun määrää tai sisältöä ei määritä eurooppalainen tai kansallinen säädöspohja samalla tavoin kuin esimerkiksi sairaanhoitajakoulutuksessa suoritettavaa harjoittelua. Euroopan unionin säädösten mukaan sairaanhoitajaopinnoista, joiden kokonaislaajuus on sosionomiopintojen tapaan 210 opintopistettä, vähintään puolet tulee olla harjoittelua. Harjoittelun tulee toteutua

autenttisissa oppimisympäristöissä. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/36; 2013/55.)

Sosionomikoulutuksen laajuus on siis 210 opintopistettä (5670 tuntia), jolloin tutkinnon lähtökohtainen suoritus aika on kolme ja puoli vuotta. Ammattikorkeakoulut ovat määritelleet harjoittelujen laajuuden ja määrän sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmassa.

Harjoittelun kokonaismäärä on tavallisesti **45 opintopistettä** (1215 tuntia). Näin ollen sosionomikoulutuksesta noin viidesosa on harjoittelua. Sosionomiopiskelijalta edellytettävän harjoittelun määrä voi vähimmillään olla noin 35 opintopistettä ja enimmillään noin 55 opintopistettä.

Kun harjoittelua on sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmassa 35 opintopistettä, voi harjoittelun kokonaislaajuudeksi muodostua kuitenkin noin 50 opintopistettä, jos opiskelija valitsee häneltä edellytettävien harjoittelujen lisäksi vapaasti valittaviin opintoihinsa harjoittelujaksoja. Sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmaan, jossa opiskelijalta edellytettävän harjoittelun laajuus on 35 opintopistettä, sisältyy kolme vapaasti valittavien opintojen harjoittelujaksoa, joista kunkin laajuus on viisi opintopistettä. Sosionomikoulutuksessa, jonka opetussuunnitelmassa on 55 opintopistettä harjoittelua, voi harjoittelun kokonaismäärä olla noin 70 opintopistettä, mikäli opiskelija valitsee vapaasti valittaviin opintoihinsa harjoittelujaksoja.

Harjoittelujaksojen määrä

Harjoittelujaksojen määrä vaihtelee sosionomikoulutusten opetussuunnitelmassa kolmesta harjoittelujaksosta kuuteen harjoittelujaksoon. **Harjoittelujaksoja** on tavallisesti **kolme** tai **neljä**. Seitsemän ammattikorkeakoulun sosionomikoulutuksessa on kolme harjoittelujaksoa, kuudessa ammattikorkeakoulussa on neljä harjoittelujaksoa, viidessä ammattikorkeakoulussa on viisi harjoittelujaksoa ja kahdessa ammattikorkeakoulussa on kuusi harjoittelujaksoa.

Harjoittelujakso voi olla suppeimmillaan kolmen opintopisteen laajuinen (135 tuntia). Laajimmat harjoittelujaksot ovat laajuudeltaan 20 opintopistettä (540 tuntia). Tavallista on, että **harjoittelujakson laajuus** on **10–15 opintopistettä** (270–405 tuntia).

Harjoittelujaksojen määrä ja niiden opintopisteet eivät kerro kuitenkaan kattavasti sosionomiopiskelijoiden osallistumisesta työelämäyhteistyöhön. He ovat opintojensa eri vaiheissa osallisina työelämäyhteistyössä, esimerkiksi työelämäta-

hojen kanssa toteutettavissa hankkeissa ja projekteissa. Myös opinnäytetyö tehdään tavallisesti työelämälähtöisesti.

Harjoittelut eivät anna koko kuvaa sosionomiopiskelijan (AMK) osallisuudesta työelämäyhteistyössä opintojen aikana. He ovat osallisina opintojen eri vaiheissa työelämäyhteistyössä, myös niin sanottujen teoreettisten opintojen yhteydessä (työelämätahojen kanssa tehtävät hankkeet ja projektit ym.). (ote kyselystä)

Harjoittelun määrä on pysynyt ennallaan

Vuonna 2014 tehdyn kartoituksen mukaan tyypillistä oli, että sosionomikoulutuksessa oli harjoittelua noin 45 opintopistettä. Harjoittelujaksoja oli tavallisesti 3–7, tavallisimmin kuitenkin neljä. (Helminen ym., 2014, s. 9.) Harjoitteluilla on tärkeä asema sosionomikoulutuksessa. **Harjoittelujen määrä** on niin opintopisteillä kuin harjoittelujaksoillakin mitattuna **pysynyt ennallaan** vuosien 2014 ja 2021 välillä. Ammattikorkeakoulut ovat sisällyttäneet sosionomikoulutusten opetussuunnitelmiin harjoittelua aikaisemmassa määrin.

3 HARJOITTELUJEN NIMET OSAAMISTAVOITTEIDEN KUVAAJINA

Vuonna 2014 selvitettiin, miten harjoittelut on nimetty sosionomikoulutuksessa. Vastaavasti vuoden 2021 kyselyssä ammattikorkeakouluissa työskenteleviä pyydettiin kertomaan harjoittelujen nimistä opetussuunnitelmassa (liite 1, kysymykset 5–6).

Harjoitteluissa yhteinen perusvire

Sosionomikoulutuksessa harjoittelun laajuus on keskimäärin 45 opintopistettä. Koulutuksessa on tyypillisesti kolme tai neljä harjoittelujaksoa. Sosionomikoulutuksen ensimmäisellä harjoittelujaksolla perehdytään tavallisesti ammattialaan ja sen asiakastyön lähtökohtiin. Toisella harjoittelujaksolla lisätään ja vahvistetaan osaamista alan asiakastyön käytännöistä ja menetelmistä. Kolmannella harjoittelujaksolla voidaan keskittyä kehittämistoiminnan ja johtamisen sekä esihenkilötyön edellyttämien taitojen omaksumiseen.

Ensimmäinen harjoittelu keskittyy asiakastyön eri osa-alueisiin, toinen alan työmenetelmiin ja kolmas harjoittelu on kehittämistyön harjoittelu.
(ote kyselystä)

Ensimmäisenä vuonna on orientoiva harjoittelu, toisena vuonna erityisesti asiakastyön osaamista lisäävä harjoittelu ja kolmas harjoittelu on ammatillisuuden vahvistumista ja tutkimus- ja kehittämisosaamiseen suuntaavaa.
(ote kyselystä)

Ammattikorkeakoulut ovat nimenneet sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmissa harjoittelujaksoja kuitenkin eri tavoin. Seuraavaksi kerrotaan sosionomikoulutuksen harjoittelujaksojen nimeämistavoista.

Harjoittelujen lähtökohtana opintojen ja ammatillisuuden vaihe

Neljä ammattikorkeakoulua on nimennyt harjoittelujaksot sosionomiopiskelijan **opintojen ja ammatillisen kehittymisen vaiheen** mukaan. Tällöin harjoittelujaksoja on tavallisesti kolme: orientoiva harjoittelu, ammattiharjoittelu ja syventävä harjoittelu. Orientoiva harjoittelu toteutetaan tavallisesti koulutuksen ensimmäisen, ammattiharjoittelu toisen ja syventävä harjoittelu kolmannen lukuvuoden aikana. Harjoittelujaksoille siirtyminen edellyttää opiskelijalta niihin perehdyttävien teoriaopintojen suorittamista.

Harjoitteluiden pääsyn edellytyksiksi on määritetty tiettyjen opintojen suorittaminen ennen harjoitteluun pääsyä, jotta opiskelijalla olisi riittävästi teoreettisia välineitä harjoittelussa toimimiseen ja oppimiseen. Opiskelija määrittää myös itse tavoitteita harjoitteluille ammatillisessa ja syventävässä harjoittelussa. Opiskelijat saavat valita harjoittelualan mielenkiintonsa mukaisesti ja myös opinto-ohjauksessa tullaan opiskelijoita tukemaan tässä.
(ote kyselystä)

Sosionomikoulutuksen ensimmäisen eli **orientoivan harjoittelun** nimeä voidaan täsmentää lisämääreillä, kuten *sosiaalialan* tai *sosiaalialan työhön orientoiva harjoittelu*. Orientoivan harjoittelun laajuus on tavallisesti 5 opintopistettä (135 tuntia).

Toinen harjoittelu on tavallisesti nimeltään **ammattiharjoittelu** tai esimerkiksi *sosionomin ammatillinen harjoittelu*. Toisen harjoittelun laajuus voi olla 10–15 opintopistettä (270–405 tuntia). Ammattiharjoitteluja voi koulutuksessa olla joko yksi tai kaksi jaksoa.

Kolmannen harjoittelun, josta käytetään tavallisesti nimeä **syventävä harjoittelu**, laajuus voi olla 15–20 opintopistettä (405–540 tuntia). Syventävän harjoittelun lisäksi käytetään nimityksiä *syventävä ammatillinen harjoittelu*, *ammatillisen osaamisen syventämisen harjoittelu* tai *vahvistaminen*, *syventävien ammattiopintojen harjoittelu*, mutta myös *syventävä teoriaperusteinen harjoittelu*.

Sosionomikoulutuksiin voi sisältyä edeltä mainittujen harjoittelujen lisäksi **vaihtoehtoisia harjoitteluja**, kuten esimerkiksi kolme vaihtoehtoista harjoittelujaksoa, joiden kunkin laajuus on viisi opintopistettä. Näin ollen vaihtoehtoisten harjoittelujaksojen kokonaislaajuus voi olla esimerkiksi 15 opintopistettä (405 tuntia). Vaihtoehtoisen harjoittelun sisällön sosionomiopiskelija määrittelee arvioituaan osaamisensa ja asiantuntijuutensa kehittämistarpeita sekä työllistymistä koskevia tavoitteitaan.

Harjoittelujen lähtökohtana asiakastyö

Sosionomikoulutukseen sisältyvä harjoittelujakso voidaan nimetä **asiakastyön harjoitteluksi**. Harjoittelun nimi voi olla myös *sosiaalialan asiakastyön* tai *sosiaalialan ammatillisen asiakastyön harjoittelu*. Asiakastyön harjoittelu sisältyy 16 sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmaan, ja sen laajuus on 5–19 opintopistettä (135–513 tuntia), tavallisimmin 15 opintopistettä.

Sosionomikoulutuksessa voi olla myös useampia asiakastyön harjoitteluja, kuten asiakastyön orientoiva harjoittelu, asiakastyön harjoittelu ja vaativan asiakastyön harjoittelu. Harjoittelu ammatillisella erityisalueella -nimitys viittanee asiakastyön alueeseen, jolla sosionomiopiskelija haluaa syventää ja vahvistaa osaamistaan.

Asiakastyön harjoittelua koskevista kommentteista ilmeni, että sosionomiopiskelija voi suorittaa harjoittelujakson useammassa, tavallisesti kahdessa, sosiaalialan organisaatiossa. Tällä pyritään varmistamaan sosiaalialan tehtävissä tarvittavan laaja-alaisen osaamisen rakentuminen.

Asiakastyö harjoittelu 15 op (ensimmäinen harjoittelu) on jaettu kahteen osaan: opiskelija tekee ensimmäiset 5 viikkoa yhdessä sosiaalialan organisaatiossa ja loput viikot toisessa sosiaalialan organisaatiossa. Tällä pyritään antamaan opiskelijalle mahdollisuus tutustua kahteen eri sosiaalialan toiminta-alueeseen ennen kuin hän siirtyy vaihtoehtoisten ammattiopintojen valintaan ja siten suuntaamaan omaa osaamistaan jollekin sosiaalialan alueelle. ... Samassa organisaatiossa / tehtävässä ei voi suorittaa eri harjoitteluja, vaan pääasiallisesti harjoittelut tulee tehdä eri sosiaalialan toiminta-alueilla. (ote kyselystä)

Harjoittelun lähtökohtana työympäristö tai -muoto

Sosionomikoulutuksen harjoittelujakso voi saada nimensä **työympäristön** perusteella, kuten harjoittelu sosiaalityön ympäristöissä tai harjoittelu vapaaehtois- ja kansalaistoiminnan ympäristöissä. Nimi voi olla myös sosiaalialan työkentät-harjoittelu. Varhaiskasvatukseen suuntautuvan sosionomin tulee tehdä osana koulutustaan varhaiskasvatuksen harjoittelu, joka voi olla nimetty esimerkiksi varhaiskasvatuksen harjoitteluksi, harjoitteluksi varhaiskasvatusympäristöissä tai varhaiskasvatuksen pedagogiseksi harjoitteluksi (ks. luku 7).

Sosionomikoulutuksen harjoittelujaksojen nimistä löytyy myös seuraavat viitaukset sosiaalialan **työmuotoihin**: palveluohjauksen, perhetyön, sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön harjoittelu. Työympäristön tai -muodon mukaan nimettyjen harjoittelujen laajuus on tavallisesti 15 opintopistettä (405 tuntia).

Harjoittelun lähtökohtana lähestymistapa, työkäytäntö tai -menetelmä

Harjoittelujakso voidaan nimetä sosionomikoulutuksessa myös **asiakastyössä** käytettävän **lähestymistavan**, **työkäytännön** tai **-menetelmän** perusteella. Tällöin harjoittelujakson laajuus on 5–15 opintopistettä (135–405 tuntia), tyypillisemmin 10 opintopistettä.

Harjoittelujakso voi koostua sosiaalipedagogiikan harjoittelusta. Se voidaan nimetä yleisesti asiakastyön työmenetelmien harjoitteluksi. Se voi olla hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn edistämisen, ohjauksen ja sosiaalisen tuen, ryhmäohjauksen, psykososiaalisten ja toiminnallisten sosiaalityön menetelmien, osallistavan ja toiminnallisen työn, yhteiskunnallisen osallisuuden tukemisen tai esimerkiksi valtaistavan sosiaalityön menetelmien harjoittelua.

Asiakastyön lähestymistavan, käytännön tai menetelmän mukaan nimetyt harjoittelut ovat tavallisesti ammattikorkeakoulukohtaisia valintoja. Edellä mainitun nimiset harjoittelujaksot ovat yksittäistapauksia. Ne sisältyvät ammattikorkeakouluille tehdyn kyselyn perusteella vain yhden ammattikorkeakoulun sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmaan.

Harjoittelun lähtökohtana kehittäminen, johtaminen ja yrittäminen

Sosionomikoulutukseen voi sisältyä niin hankkeisiin ja projekteihin, mutta erityisesti **kehittämistoimintaan** keskittyvä harjoittelu. Sen laajuus on tavallisesti 10–19 opintopistettä (270–513 tuntia). Harjoittelusta voidaan käyttää nimiä *kehittämistyön harjoittelu* tai esimerkiksi *sosiaalialan, palvelujen, asiakastyön tai työn kehittämisen harjoittelu*. Kehittämisen ulottuvuus voi linkittyä myös johtamisen ja esihenkilötyön näkökulmiin.

Tavallista on, että sosionomikoulutuksessa on **työyhteisöjen toimintaan, johtamiseen** ja **esihenkilötyöhön** liittyvä harjoittelu. Sen laajuus voi olla 5–19 opintopistettä.

topistettua (135–513 tuntia). Käytössä ovat muun muassa nimitykset *työyhteisö- ja organisaatio-osaamisen, lähiesimiestyön, lähijohtamisen ja johtamisen harjoittelu*. Varhaiskasvatuksessa voidaan toteuttaa pedagogisen johtamisen harjoittelu. Vain yhden ammattikorkeakoulun sosionomikoulutuksessa oli harjoittelujakson nimen perusteella **yrittäjyyteen** liittyvä harjoittelu, joka oli nimeltään moniammatillinen yrittäjyys -harjoittelu (5 opintopistettä, 135 tuntia).

Harjoittelujen nimeämisen perusteet

Ammattikorkeakoulujen yhdessä määrittelemät sosionomikoulutuksen kompetenssit ovat: 1) sosiaalieettinen osaaminen, 2) asiakastyön osaaminen, 3) sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, 4) kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, 5) tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä 6) työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene, 2017, s. 10). Sosionomikoulutuksen kompetensseista harjoittelujen nimissä esiintyivät näkökulmina erityisesti asiakastyö, kehittäminen ja johtaminen.

Tiedot sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmissa olevista harjoittelujaksojen nimistä koottiin kyselyllä vuoden 2021 alkupuolella. Harjoittelujaksojen nimeämisen tavoissa on ammattikorkeakoulujen välillä eroja. Niiden nimeäminen on perusteiltaan kuitenkin samansuuntaista. Lisäksi harjoittelujaksojen nimet ovat samankaltaisia kuin vuonna 2014. Työalueen tai esimerkiksi asiakasryhmän mukaan nimettyjä harjoittelujaksoja ei ollut kuitenkaan samassa määrin kuin seitsemän vuotta sitten, esimerkiksi lapsi- ja perhetyön, vanhustyön sekä moninaisuus ja monikulttuurisuus harjoittelut. (Helminen ym., 2014, 10–11.) Ammattikorkeakoulukohtaiset sosionomikoulutuksen osaamispainotukset voivat ilmetä esimerkiksi harjoittelujen nimiin kirjatusta asiakastyön lähestymistavoista ja työkäytännöistä sekä -menetelmistä.

4 HARJOITTELUPAIKKOJEN SAATAVUUS JA HARJOITTELUMAKSUT

Sosionomikoulutuksen harjoittelut toteutetaan tavallisesti joko sosiaalialan tai varhaiskasvatuksen organisaatioissa. Ammattikorkeakouluissa työskenteleviltä kerättiin kyselyssä näkemyksiä harjoittelupaikkojen saatavuudesta ja harjoittelusta perittävistä maksuista (liite 1, kysymykset 8–10).

Harjoittelupaikkoja on saatavilla

Harjoittelupaikkoja on saatavilla hyvin. Ammattikorkeakouluissa työskentelevät kuvasivat sosionomiopiskelijoiden harjoittelupaikkojen saatavuutta seuraavilla ilmaisuilla: melko hyvää, ei ole ollut haasteita, ei juurikaan ongelmia ja ei erityisiä ongelmia. Harjoittelupaikat ovat järjestyneet opiskelijoille myös koronapandemian aikana (ks. luku 8).

Harjoittelupaikan hankkii sosionomiopiskelijalle joko **ammattikorkeakoulu** tai **opiskelija** itse. Ammattikorkeakoulut keskittävät tavallisesti harjoittelupaikkojen hankinnan luontaisille toiminta-alueilleen. Jos opiskelija haluaa suorittaa harjoittelun ammattikorkeakoulun keskeisen toiminta-alueen ulkopuolella, vastaa hän tavallisesti harjoittelupaikan hankkimisesta.

Tavoitteemme on määrittää tiettyjä harjoittelupaikkoja yhteistyössä alueemme sosiaali- ja varhaiskasvatusalan työelämän kanssa, joissa opiskelijat voivat tehdä harjoitteluja ja muita työelämälähtöisiä opintotehtäviä ja projekteja. Mutta jos opiskelija haluaa esim. asuinpaikastaan riippuen tehdä harjoittelun jossain muualla, on tämä mahdollista. ... Tällöin opiskelija siis hankkisi itse paikan. (ote kyselystä)

Ammattikorkeakoulu on alueellamme ainut AMK-tasoinen toimija. Opiskelijat tulevat laajasti maakunnasta sekä noin 200 km säteeltä. Harjoittelut sijoittuvat maakunnan eri kuntiin ja harjoittelupaikkoja on ollut saatavilla

kaikilla työalueilla. Erilaiset organisaatiot myös lähestyvät meitä tarjoamalla opiskelijoille harjoittelupaikkoja. (ote kyselystä)

Harjoittelupaikkojen saamisessa voi ilmetä ajoittain ongelmia. Opiskelijoiden harjoittelut voivat sijoittua samoille kalenteriviikoille paikkakunnilla, joissa toimii useita ammatillisen toiseen asteen oppilaitoksia ja korkeakouluja, mikä voi vaikeuttaa harjoittelupaikkojen saamista.

Sosionomiopiskelijat suorittavat harjoittelujaksojaan sekä opiskelupaikkakunnillaan että niiden ulkopuolella. Lisäksi harjoitteluja tehdään niin julkisen, yksityisen kuin kolmannenkin sektorin ylläpitämissä toimipaikoissa. Harjoitteluja tehdään myös digitaalisissa verkkoympäristöissä. Harjoittelu verkkoympäristössä on yleistynyt koronapandemian aikana. Laajalla ja monipuolisella harjoittelumahdollisuuksien käytöllä pyritään varmistamaan harjoittelupaikkojen saatavuutta.

Harjoittelupaikkoja on tarjolla myös verkossa, koska eri toimijat ovat aloittaneet, siirtäneet tai lisänneet toimintojaan verkkoon. ... Kaupunkien ja kuntien osalta tällaisia harjoittelumahdollisuuksia on jonkin verran, yhdistyksillä ja säätiöillä enemmän. (ote kyselystä)

Harjoittelupaikkojen saatavuudessa työalakohtaisia vaikeuksia

Harjoittelupaikkojen saatavuus on yleisesti hyvää, mutta muutamat sosiaalialan työalueet ovat pulmallisia. Erityisen **pulmallinen** on **koulujen** ja **oppilaitosten kuratiivinen työ**. Monet ammattikorkeakouluissa työskentelevät kuvasivat kyselyssä, miten vaikeaa harjoittelupaikkojen saaminen on koulujen ja oppilaitosten kuratiivisen työn kautta.

Saatavuus on ollut melko hyvä. Haastavin ala harjoitteluiden osalta on koulukuraattorin työkenttä, jossa on isoja kuntakohtaisia eroja saatavuudessa (toimimme pääkaupunkiseudulla). (ote kyselystä)

Muita sosiaalialan työalueita, joilta harjoittelupaikkojen saaminen voi olla sosionomiopiskelijoille vaikeaa, ovat muun muassa nuorisotalot, aikuis- ja perhesosiaalityö ja -ohjaus, lastensuojelun sosiaalityö ja -ohjaus, mielenterveys- ja päihdetyö, vammaissosiaalityö ja -ohjaus sekä ikäihmisten päivätoimintakeskukset. Näillä työalueilla ilmenevät ongelmat harjoittelupaikkojen saatavuudessa ovat kuitenkin

toiminta-alue- tai paikkakuntakohtaisia. Lisäksi ammattikorkeakouluissa työskentelevät kertoivat, että harjoittelupaikkojen saaminen voi olla pulmallista sellaisista sosiaalialan työyhteisöistä, missä opiskelijoita opastettaisiin ja ohjattaisiin erityisellä tavalla asiakastyön määrämuotoiseen kirjaamiseen.

Harjoittelupaikan saamisen vaikeudet voivat liittyä myös sosionomiopiskelijan opintojen vaiheeseen. Opintojensa alkuvaiheessa olevan, ensimmäistä harjoittelupaikkaansa etsivän opiskelijan voi olla vaikea löytää harjoittelupaikkaa esimerkiksi lastensuojelu- tai perhetyöstä.

Kerrassaan vaikea on saada harjoittelupaikkoja: ensimmäistä harjoittelua suorittaville opiskelijoille, lastensuojelu ja perhetyö. Vaikeaa on saada harjoittelupaikkoja, koska useat työpaikat ovat ryhtyneet haastattelemaan ja siten valikoimaan harjoitteluun otettavia opiskelijoita. Toiseksi saatavuutta vaikeuttaa se, että harjoitteluun halutaan pääsääntöisesti viimeistä harjoittelua suorittavia opiskelijoita. (ote kyselystä)

Harjoittelusta perittävä maksu

Ammattikorkeakoulut maksavat sosionomiopiskelijoiden harjoitteluista ja niiden ohjauksesta tavallisesti palkkion. Tyypillistä on, että palkkio maksetaan *harjoittelun mahdollistavalle organisaatiolle*. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Sosionomiopiskelijan harjoittelusta maksettava palkkio

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa, enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	Yht.
AMK maksaa sosionomiopiskelijan harjoittelusta tavallisesti palkkion.	13	5	0	1	1	20
AMK voi maksaa sosionomiopiskelijan harjoittelusta palkkion vastaanottavalle organisaatiolle.	16	2	0	1	1	20
AMK voi maksaa sosionomiopiskelijan harjoittelusta palkkion suoraan harjoittelun ohjaajalle.	1	0	4	2	13	20

Ammattikorkeakoulut maksavat keskimäärin *seitsemän euroa* palkkiota sosionomiopiskelijan *harjoittelupäivästä* ja *sen ohjauksesta* (5–11 euroa / harjoittelupäivä).

joittelupäivä, 25–55 euroa / harjoitteluviikko). Esimerkiksi suojavaatemaksu voi korottaa harjoittelupäivistä perittävää korvausta.

Yleensä sosiaalialalla harvinaista, mutta korona aikana harjoittelupaikalta saatava maski ollut suojavaaruste ja niiltä päiviltä, kun maskia on käytetty, on maksettu 8,10 €. (ote kyselystä)

Ammattikorkeakoulujen tahtotila on, että sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakouluopiskelijoiden harjoittelumaksuista luovutaan (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene, 2020). Ammattikorkeakoulut ovat pyrkineet tekemään muun muassa sosiaalialan organisaatioiden kanssa harjoittelusopimuksia ilman harjoittelusta ja sen ohjauksesta perittävää korvausta. Ammattikorkeakoulujen näkemys on, että opiskelijat ovat sosiaalialan työyhteisöille resurssi, kun he osallistuvat asiakastyöhön ja tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan tehdessään työyhteisöille esimerkiksi erilaisia selvityksiä ja raportteja tai opinnäytetöitä.

Pyrimme ns. 0-sopimukseen, mutta mikäli emme pääse yhteistyöhön, ja harjoittelupaikka muuten on tavoitteiden mukainen, maksamme tämän minimipalkkion harjoittelun ohjauksesta vastaavalla taholla. (ote kyselystä)

Harjoittelukorvaus on loppujen lopuksi iso kustannus, josta tulisi päästä alueilla eroon. Opiskelijat ovat parhaillaan kuitenkin omalla tavallaan resurssi työyksiköille ja näin edistetään alueiden osaavan työvoiman saattamista. (ote kyselystä)

Sosionomiopiskelijoille on harjoittelupaikkoja

Ammattikorkeakouluissa työskentelevien näkemysten mukaan sosionomiopiskelijoiden harjoittelupaikkojen saatavuus on hyvällä tasolla. Harjoittelupaikkaa etsivä voi kohdata kuitenkin vaikeuksia ovien avaamisessa koulujen ja oppilaitosten kuratiiviseen työhön. Muutoin harjoittelupaikkojen saatavuudessa ilmenevät ongelmat ovat tavallisesti toimialue- ja paikkakuntaakohtaisia, ja ne rajautuvat muutamille sosiaalialan työalueille.

Ammattikorkeakouluilta perittävistä sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoiden harjoittelumaksuista tulee luopua ammattikorkeakouluissa työskentelevien näkemys-

ten perusteella (ks. myös Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene, 2020). Harjoittelupaikkojen hyvä ja riittävä saatavuus tulee tällöinkin turvata.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry painottaa koulutuspoliittisessa ohjelmassaan, että harjoittelujaksot ja opiskelijan mahdollisuus osallistua tutkimus- ja kehittämistoimintaan vahvistavat hänen ammatillista osaamistaan. Opiskelijat tarvitsevat sekä ammatillista että pedagogista ohjausta harjoitteluissaan. Talentia esittää, että opiskelijoiden harjoittelumaksut korvataan korkeakouluille valtion varoista. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, 2020.)

5 HARJOITTELUJEN OSAAMISTAVOITTEET JA ARVIOINTI

Sosionomikoulutuksessa harjoittelu on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Opiskelija ja ammattikorkeakoulun sekä työelämätahon edustajat osallistuvat harjoittelujen järjestämiseen. Ammattikorkeakouluissa työskentelevät kertoivat kyselyssä harjoittelujen tavoitteiden asettamisesta ja niiden arvioinnista (liite 1, kysymykset 6, 9).

Harjoittelujen osaamistavoitteiden asettamisen lähtökohdat

Sosiaalialan koulutuksissa opiskelijalla tulee olla mahdollisuus harjoitella ammatin aitojen ongelmien ratkaisemista ja ratkaisujen perustelemista. Opiskelija tarvitsee ohjausta ja tukea muodostaessaan ratkaisuja alan työssä kohdattaviin monimutkaisiin ongelmiin. (Vapalahti, 2017.) Harjoittelujaksot tarjoavat sosionomiopiskelijoille mahdollisuuden alan työssä kohdattavien aitojen ongelmien työstämiseen.

Harjoittelut ovat olennainen ja tärkeä osa sosionomikoulutusta (ks. myös Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene, 2017, s. 13, 19). Harjoittelujaksojen osaamistavoitteissa korostuu teorian ja käytännön toisiinsa liittäminen, ammatillisen kasvun ja kehittymisen edistäminen, reflektiivisen ammatillisuuden rakentaminen, ammatti-identiteetin vahvistaminen ja ammatillisten verkostojen luominen.

Harjoittelussa yhdistyy teoreettisen tiedon ja käytännön sulautuminen.
(ote kyselystä)

Sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmassa kuvataan tavallisesti, miten opiskelijan tulee edetä niin sanottujen teoreettisten opintojaksojen ja harjoittelujaksojen suorittamisessa. Tällä pyritään varmistamaan **teorian** ja **tutkitun tiedon** sekä **käytännön tiedon** ja **taidon nivoutuminen toisiinsa**. Sosionomiopiskelijoiden harjoittelujaksojen yhteydessä onkin painotettu ammatillisen kriittisen reflektion sisäistämisen merkitystä (ks. esim. Mäkinen ym., 2009, s. 55–56; Näkki, 2015).

Harjoittelut suoritetaan pääsääntöisesti opetussuunnitelman mukaisessa järjestyksessä, yleensä yksi harjoittelu vuodessa, jolloin teoriaopinnot tukevat harjoittelujaksojen tavoitteita. (ote kyselystä)

Sosionomikoulutuksen kompetenssit harjoittelujen tavoitteiden perustana

Ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmat ovat osaamisperusteisia (ks. esim. Laajala, 2019). Sosionomikoulutuksen **harjoittelujen tavoitteet perustuvat** ammattikorkeakoulujen yhdessä määrittelemiін **sosionomikoulutuksen kompetensseihin**. Koulutuksen kompetenssialueet ovat 1) sosiaalieettinen osaaminen, 2) asiakastyön osaaminen, 3) sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, 4) kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, 5) tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä 6) työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene, 2017, s. 10).

Harjoittelujen nimissä ja osaamistavoitteissa kootaan edeltävien opintojen keskeiset sisällöt yhteen. Jokainen harjoittelu on teemoiteltu ja keskittyy valittuihin kompetenssialueisiin. (ote kyselystä)

Sosionomikoulutuksessa **osaamistavoitteiden määrä kasvaa** harjoittelujakso harjoittelujaksolta samalla, kun harjoitteluissa tavoiteltavan **osaamisen tasovaatimukset kehittyvät**. Ensimmäisessä harjoittelussa tavoitteena voi olla osaamisen soveltaminen, mutta seuraavien harjoittelujen osaamistavoitteita voidaan kuvata jo ilmaisuilla “osaa analysoida”, “arvioida” ja “kehittää”. Harjoittelujen osaamistavoitteiden sisältöjen ja kehittymisen kuvaamisessa voidaan käyttää sosionomikoulutuksen kompetensseja.

Osaamistavoitteet kumuloituvat kahdella tavalla. Ensiksi tavoitteet lisääntyvä määrällisesti. Toiseksi Ammattiharjoittelu 1 tavoitteet ovat soveltaa-tasoa. Ammattiharjoittelu 2 tavoitteet ovat toisaalta soveltaa tasoa ja toisaalta analysoida ja arvioida -tasoa. Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen on soveltaa -tasoa ja ensimmäisestä harjoittelusta jatkuvat tavoitteet ovat analysoida ja arvioida -tasoa. Ammattiharjoittelu 3 soveltaa tasoa on johtamisosaaminen. Analysoida ja arvioida-tasoa on kriittinen ja osallistava

yhteiskuntaosaaminen ja kehittää tasoa on asiakastyön, eettisen ja palvelujärjestelmäosaaminen. Kehittää -tason osaamisessa ei ole kyse noviisi-ekspertti-tason ammatillisesta kasvusta, vaan harjoittelun osaamistavoitteena on saavuttaa hyvän noviisin osaamisen taso. (ote kyselystä)

Harjoittelujen osaamistavoitteiden asettaminen kolmikannassa

***Ammattikorkeakoulut** ovat määritelleet **harjoitteluihin osaamistavoitteet**. Harjoittelujen tavoitteet kirjataan tavallisesti sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmiin ja harjoitteludokumentteihin.*

Jokaiselle harjoittelulle on määritelty omat tavoitteet, jotka löytyvät kyseisten harjoitteluiden ohjeistuksista. Opiskelija laatii yhteistyössä työelämäohjaajan kanssa harjoittelujaksolle henkilökohtaiset tavoitteet harjoittelun yleisten tavoitteiden pohjalta. Ohjaaja ja opiskelija sopivat, miten ohjauskeskustelut järjestetään ja miten opiskelijalle annetaan palautetta harjoittelun aikana. Tavoitteet ja sopimus ohjauskeskustelujen järjestämisestä kirjataan oppimis- ja ohjaussuunnitelmaan. Oppimis- ja ohjaussuunnitelma toimii arvioinnin välineenä ohjauskeskusteluissa ja reflektioissa. ... Opiskelijalle on nimetty oppilaitoksessa harjoittelua ohjaava opettaja, johon työelämäohjaaja ja opiskelija voivat olla yhteydessä harjoittelun aikana harjoitteluun liittyvissä kysymyksissä. Oppilaitoksessa harjoittelua ohjaava opettaja myös hyväksyy työelämäohjaajan ja opiskelijan laatiman oppimis- ja ohjaussuunnitelman. (ote kyselystä)

Lisäksi ***opiskelija*** tekee ***harjoitteluihin*** omat ***osaamistavoitteensa***. Tavallista on, että harjoittelun osaamistavoitteista ***neuvotellaan ammattikorkeakoulun ja sosiaalialan organisaation nimeämien harjoittelun ohjaajien*** sekä ***opiskelijan kesken***. (Taulukko 1.)

Taulukko 2. Sosionomikoulutuksen harjoittelujen osaamistavoitteiden määrittely

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa, enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	Yht.
AMK on määritellyt sosionomiopiskelijan harjoittelujen osaamistavoitteet.	20	0	0	0	0	20
Sosionomiopiskelija laatii harjoittelujen opiskelijakohtaiset osaamistavoitteet.	19	1	0	0	0	20
Sosionomiopiskelija, AMK ja harjoittelun toteutusympäristö neuvottelevat yhdessä harjoittelun osaamistavoitteista.	10	8	0	2	0	20

Harjoittelujen arviointi

Tyypillistä on, että sosionomikoulutuksen harjoittelujaksojen arvioinnissa käytetään asteikkoa: *hyväksytty*, *täydennettävä* ja *hylätty*. Lisäksi opiskelija voi saada *sanallista* ja *kirjallista palautetta* harjoittelun tavoitteiden saavuttamisesta. Tyypillistä on myös se, että *opiskelija laatii* harjoittelun lopussa kirjallisen *itse-arvioinnin* suhteessa harjoittelun osaamistavoitteisiin. (Taulukko 2.)

Taulukko 3. Sosionomikoulutuksen harjoittelujen arviointi

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa, enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	Yht.
Sosionomiopiskelijan harjoittelut arvioidaan numeerisella asteikolla (1–5).	1	1	0	0	18	20
Sosionomiopiskelijan harjoittelut arvioidaan asteikoilla: hyväksytty, täydennettävä, hylätty.	18	2	0	0	0	20
Sosionomiopiskelijan harjoittelut arvioidaan sanallisesti (esim. vapaamuotoinen kirjallinen arvio).	15	4	1	0	0	20

Harjoittelujaksoilla kohdatuista onnistumisista mutta myös epäonnistumisista ja vaikeuksista on käytävä yhteistä keskustelua opiskelijan sekä ammattikorkeakoulun ja työelämätahon nimeämien ohjaajien kesken. Ammattikorkeakouluissa työskentelevät korostivat avoimen, rehellisen ja reilun keskustelun merkitystä myös ns.

SORA-säädösten näkökulmasta (ks. L 932/2014 31–40. §). SORA-säädösten tavoitteena on parantaa turvallisuutta koulutuksessa ja työelämässä sekä lisätä korkeakoulun mahdollisuuksia puuttua opiskelijan alalle soveltumattomuuteen.

Se on kiinnostava kysymys, milloin harjoittelu voi olla hylätty. Ajattelen, että vain jos asiakasturvallisuus tai työyhteisön turvallisuus vaarantuvat opiskelijan laiminlyönnistä tms. tai opiskelija ei osallistu harjoitteluun lainkaan. Muutoin jos tavoitteet eivät täyty, harjoittelua täydennetään, jonka jälkeen voidaan hyväksyä. (ote kyselystä)

Harjoittelu on suunnitelmallista ja tavoitteellista

Sosionomikoulutuksiin sisältyvät harjoittelujaksot toteutetaan suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti. 20:n sosionomikoulutusta järjestävän ammattikorkeakoulun käytännöt ovat hyvin yhteneväisiä harjoittelujen suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden varmistamisessa sekä harjoittelujen arvioinnissa (taulukot 1–2). Harjoittelujaksojen suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus perustuu sosionomikoulutuksen sisältöjen ja tavoitteiden määrittelyyn opetussuunnitelmassa muun muassa niin sanottujen teoriaopintojaksojen ja harjoittelujaksojen suhteen.

Sosionomikoulutuksen harjoittelujaksojen osaamistavoitteiden määrittelyssä voidaan käyttää koulutuksen kompetenssikuvausta (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene, 2017, s. 10). Harjoittelujaksojen suunnittelussa ja niiden osaamistavoitteiden asettamisessa sekä arvioinnissa opiskelija ja ammattikorkeakoulun sekä työelämätahon nimeämät ohjaajat tekevät yhteistyötä. Harjoittelujen arvioinnin tulee olla avointa ja kannustavaa sekä rakentavan kriittistä.

6 HARJOITTELUJEN OHJAUS, HYVÄKSILUKU JA HARJOITTELU TYÖSUHTEESSA

Sosionomikoulutuksen harjoittelut ovat ohjattuja. Sekä ammattikorkeakoulu että työelämätaho, kuten sosiaalialan tai varhaiskasvatuksen organisaatio, nimeävät opiskelijan harjoittelujaksolle ohjaajan. Harjoittelu voidaan hyväksilukea aikaisemman osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen menetelmin. Harjoittelun voi tehdä myös palkallisessa työsuhteessa. Ammattikorkeakouluissa työskentelevät kuvasivat harjoittelujen ohjauksen lähtökohtia kyselyssä (liite 1, kysymykset 9, 11).

Opiskelijan ja opiskelijaryhmän harjoittelun ohjaus

Sosionomikoulutukseen sisältyviä **harjoittelujaksoja** järjestetään sekä **opiskelija-** että **opiskelijaryhmälähtöisesti**. Ammattikorkeakoulu tai opiskelija neuvottelee työelämätahon kanssa harjoittelupaikasta. Kun harjoittelujakso pyritään mahdollistamaan usealle opiskelijalle esimerkiksi samassa sosiaalialan organisaatiossa samaan aikaan, vastaa ammattikorkeakoulu tavallisesti organisaation kanssa käytävistä neuvotteluista.

Harjoittelujakson toteutusmuoto vaikuttaa sen ohjauskäytäntöihin. Ammattikorkeakoulun ja työelämätahon nimeämät ohjaajat toteuttavat harjoittelun ohjauksen joko opiskelija- tai opiskelijaryhmälähtöisesti.

Ammatillisen kriittisen reflektion edistäminen harjoittelujen ohjauksessa

Sosionomikoulutuksen harjoitteluissa ei ole kysymys vain ammattialaan ja sen työkäytäntöihin perehtymisestä. Olennaista on teoreettisen ja tutkitun tiedon sekä käytännön tiedon ja taidon toisiinsa liittäminen. Harjoittelujaksoilla opis-

kelija kehittää sekä ammatillista ajatteluansa että toimintaansa. Hän tarkastelee myös asenteitaan ja suhtautumistapojaan suhteessa ammattialan arvoihin ja eettisiin lähtökohtiin. Harjoittelujen tulee edistää *ammattillisen kriittisen reflektion* omaksumista ja siihen perustuvan työskentelyotteen kehittämistä (ks. esim. Mäkinen ym., 2009, s. 55–56; Näkki, 2015).

Ammatillisen kasvun ja kehittymisen tavoitteita työtetään sosionomikoulutuksen harjoittelujaksojen ohjauskeskusteluissa, ohjatuissa opiskelijoiden pienryhmätapaamisissa, harjoittelujaksojen niin sanotuissa purkutapahtumissa (esim. reflektiopäivät harjoittelujakson lopussa) ja harjoittelujaksojen kirjallisissa oppimistehtävissä, mutta myös opiskelijan harjoittelujaksosta tekemässä itsearvioinnissa. Harjoittelun ohjauksella pyritään edistämään oppimista ja osaamisen kehittämistä, kuten ammatillisen kriittisen työotteen sisäistämistä.

Harjoitteluihin sisältyy käytännön työtä työyksiköissä ja lisäksi harjoittelua syventävät kirjalliset tehtävät, lisäksi harjoitteluajana on ammatillisen kasvun pienryhmäkokoonntuminen ja harjoittelun päättyessä harjoittelun reflektointi opiskelijaryhmällä. (ote kyselystä)

Harjoittelujen ohjauskäytännöt

Harjoittelujaksojen ohjauksen lähtökohdat ovat melko yhteneväiset kaikissa 20:ssä sosionomikoulutusta järjestävässä ammattikorkeakoulussa. Harjoittelujaksoille nimetään *ohjaaja ammattikorkeakoulusta* ja *työelämätahosta*, esimerkiksi sosiaalialan organisaatiosta, missä harjoittelu toteutuu. Ammattikorkeakoulun nimeämä ohjaaja on tavallisesti sosiaalialan lehtori. Työelämän nimeämällä ohjaajalla (ns. lähiohjaajalla) tulee olla korkeakoulututkinto tai ammattikorkeakoulua edeltäneen opistoasteen tutkinto. Tästä koulutusvaateesta voidaan kuitenkin perustellusta syystä poiketa. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Sosionomiopiskelijan harjoittelun ohjaajat

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa, enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	Yht.
AMK:sta nimetään harjoittelulle ohjaaja.	20	0	0	0	0	20
Harjoittelun toteutusympäristöstä nimetään harjoittelulle ohjaaja.	18	1	0	0	1	20
Harjoittelun toteutusympäristöstä nimetyllä ohjaajalla tulee olla korkeakoulututkinto tai ammattikorkeakouluja edeltäneen opistoasteen tutkinto.	12	7	1	0	0	20
AMK:n nimeämä harjoittelun ohjaaja toteuttaa harjoittelun ohjauksen käymällä harjoittelu- paikassa tai etäyhteydellä.	15	3	1	0	1	20

Ammattikorkeakoulun nimeämä harjoittelujakson ohjaaja osallistuu opiskelijan harjoittelun ohjaukseen *ennen* harjoittelujakson alkamista (harjoitteluun orientointi ja tavoitteiden asettaminen), sen *aikana* (harjoittelun ohjaus ja tavoitteiden väli- ja / tai loppuarviointi) ja sen *jälkeen* (harjoittelun purkutilaisuus, reflektiotapahtuma tai -päivä). Hän voi tehdä harjoittelujakson ohjauksen *harjoittelun toteutuspaikassa* tai *etäyhteyksiä* käyttäen (taulukko 4). Muutamat ammattikorkeakoulut ovat pyrkineet yhtenäistämään opiskelijoidensa harjoittelujen ohjausprosesseja ja niiden laatua käyttämällä digitaalisia sovellutuksia (esim. Workseed, i.a.).

Ammattikorkeakouluissa työskentelevien odotus on, että työelämätahon, kuten sosiaalialan organisaation, nimeämä ohjaaja voi panostaa opiskelijan ohjaukseen. Odotus on, että hänen antamansa ohjaus on harjoittelun ajan *säännöllisesti toistuvaa* ja *opiskelijan osaamistavoitteisiin perustuvaa*.

Sosionomiopiskelijan opintojen ja harjoittelujen vaihe voi vaikuttaa ammattikorkeakoulun nimeämän harjoittelujakson ohjaajan ohjaustapaan. Ensimmäistä harjoitteluaan suorittavan opiskelijan ohjaus voi tapahtua sosiaalialan organisaatiossa, ja esimerkiksi viimeisiä harjoittelujaan suorittavan opiskelijan ohjaus voidaan hoitaa etäyhteyksin. Ohjaustapaan voivat vaikuttaa myös opiskelijan harjoittelujakson sisältö ja tavoitteet, mikä ilmenee seuraavasta esimerkistä.

AMK:n nimeämä ohjaaja ei tee ohjauskäyntiä harjoitteluun, kun ko. harjoittelu sisältää usein opiskelijan itsenäistä suunnittelua, yhteistyötapaamisia sekä erilaisten tapahtumien ja ryhmien järjestämistä. Näin ollen ohjaus tapahtuu säännöllisin väliajoin ryhmämuotoisesti oppilaitoksella. (ote kyselystä)

Harjoittelujaksojen ohjaus etäyhteyksin on yleistynyt viime vuosina. Koronapandemia on vauhdittanut siirtymää harjoittelujen etäohjaukseen. Sosionomiopiskelijat toivovat kuitenkin ammattikorkeakoulun nimeämän ohjaajan käyvän harjoittelupaikassa.

Opettajien käyntejä harjoittelupaikoilla toivotaan enemmän, tämä ei nykyresursseilla ole mahdollista. Etäyhteydet paikkaavat ja niitä voisi hyödyntää vielä enemmänkin. (ote kyselystä)

Harjoittelun hyväksilukeminen ja suorittaminen työsuhteessa

Sosiaalialan ja sosiaalityön koulutusta järjestävät korkeakoulut ovat rakentaneet AHOT-menettelyjensä käytäntöjä yhdessä (ks. esim. Helminen & Lähteinen, 2013). Sosionomikoulutukseen sisältyvää **harjoittelua voidaan hyväksilukea** aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen (AHOT) menetelmin. Harjoittelujen AHOT-menettelyssä otetaan huomioon opiskelijan työkokemus (taulukko 5). Kun harjoittelua hyväksiluetaan opiskelijan työkokemuksen perusteella, voidaan häneltä kuitenkin edellyttää aikaisemmin hankitusta osaamisesta näyttöä, osaamisen osoittamista.

Taulukko 5. Sosionomiopiskelijan harjoittelun hyväksiluku ja harjoittelun suorittaminen työsuhteessa

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa, enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	Yht.
Sosionomiopiskelijan harjoittelu- ja voidaan katsoa suoritetuiksi aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen perusteella.	15	5	0	0	0	20
Sosionomiopiskelija voi suorittaa tutkinnon edellyttämät harjoittelut työsuhteessa (palkallisessa työsuhteessa).	13	6	0	0	1	20
Sosionomiopiskelijan työskennellessä toistaiseksi voimassa olevassa tai määräaikaisessa työsuhteessa sosiaalialalla tai varhaiskasvatuksessa, hän voi suorittaa harjoittelut omassa työssään.	10	7	2	0	1	20

Harjoittelujaksojen suorittaminen työsuhteessa – ammattialan palkkatyössä – **on** myös ***mahdollista*** (taulukko 2). Ammattikorkeakouluilla on kuitenkin erilaisia suosituksia sosionomiopiskelijan omassa työssä ja muutoin palkallises-
sa työsuhteessa suorittamille harjoittelujaksoille. Tyypillinen suositus on se, että opiskelija voi suorittaa yhden harjoittelujakson omassa työssään, mikäli opiskelijan oman työn perusteella ei ole tehty harjoittelun hyväksilukua.

Opiskelija voi tehdä yhden harjoittelun omassa työssään, jos työtehtävissä on mahdollista toteuttaa harjoittelun osaamistavoitteiden mukaista toimintaa. Jos opiskelija on saanut omalla työllään harjoittelun luettua hyväksi, tässä samassa työssä ei voi enää tehdä harjoittelua. (ote kyselystä)

Työsuhteessa suoritettavien palkallisten harjoittelujaksojen määrää ei ole tavallisesti rajattu. Kun sosionomiopiskelija tekee harjoittelun omassa työssään tai muutoin työsuhteessa, ammattikorkeakoulut eivät maksa työelämätaholle, esimerkiksi sosiaalialan organisaatioille, palkkiota. Harjoittelulle tulee kuitenkin nimetä organisaatiosta ohjaaja, kuka arvioi harjoittelun.

Kaikki harjoittelut on mahdollista suorittaa myös palkallisina eli työsuhteen puitteissa. Tällöin harjoittelun tavoitteet ovat samat, mutta palkallisessa harjoittelussa on kuitenkin joitain eroja ohjauskäytäntöihin. (ote kyselystä)

Palkallisiin harjoitteluihin ei nimetä harjoittelupaikasta ohjaajaa, ei makseta ohjauspalkkiota eikä opettaja tee ohjauskäyntiä. Palkallisissa harjoittelussa opettaja hyväksyy opiskelijan henkilökohtaiset harjoittelutavoitteet ja harjoittelusuunnitelman sekä arvioi harjoitteluraportin. Kirjallisen arvion opiskelijan harjoittelusta kirjoittaa harjoittelupaikan ohjaaja palkattomissa harjoittelussa. (ote kyselystä)

Harjoittelujen ohjauksessa on yhteiset lähtökohdat

Opiskelijoiden harjoittelujaksojen ohjauksen lähtökohdat ovat melko yhteneväiset kaikissa 20:ssä sosionomikoulutusta järjestävässä ammattikorkeakoulussa. Myös harjoittelun hyväksilukemisen perusteet ovat samansuuntaisia, kuten myös sosionomiopiskelijan mahdollisuudet tehdä harjoittelujaksoja omassa työssään ja muutoin työsuhteessa. (Taulukot 4–5.)

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry painottaa koulutuspoliittisessa ohjelmassaan, että tutkinto-opintojen aikana tulee rakentua valmiuksia osaamisen tunnistamiseen, sanoittamiseen ja ammatti-identiteetin rakentamiseen. Lisäksi opiskelijoille tulee tarjota mahdollisuuksia uraohjaukseen. (Talentia, 2020.)

Sosionomiopiskelijoiden harjoittelut ovat suunniteltuja, tavoitteellisia ja ohjattuja. Sosiaalialan tai varhaiskasvatuksen organisaatioissa tehtävät harjoittelut antavat heille mahdollisuuksia osaamisensa vahvuuksien ja kehittämistarpeiden tunnistamiseen ja kuvaamiseen, ammatti-identiteettinsä rakentamiseen ja työuransa suunnittelemiseen.

7 VARHAISKASVATUKSEN HARJOITTELU

Varhaiskasvatuksen tehtäviin suuntautuvat sosionomiopiskelijat tekevät harjoitteluja varhaiskasvatuksessa. Ammattikorkeakouluissa työskentelevät kuvasivat kyselyssä varhaiskasvatuksen harjoittelujen määrää ja sisältöä (liite 1, kysymys 7).

Varhaiskasvatuksen tehtäviin pätevöittävät opinnot

Varhaiskasvatuslaki uudistui vuonna 2018. Lain käyttöönoton myötä ammattinimikkeet muuttuivat. Varhaiskasvatuksen opettajia valmistuu yliopistojen varhaiskasvatuksen opettajankoulutuksista ja **varhaiskasvatuksen sosionomeja** ammattikorkeakoulujen sosionomikoulutuksista. Sosionomitutkinnon suorittavat eivät siis valmistu lastentarhanopettajiksi tai varhaiskasvatuksen opettajiksi. Muutos koskee syyskuussa 2019 ja sen jälkeen opintonsa aloittaneita sosionomiopiskelijoita. (L 540/2018 27. §, 75. §.)

Varhaiskasvatuksen sosionomin pätevyys edellyttää **varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan** vähintään 60 opintopisteen laajuisten **opintojen** suorittamista, joko osana sosionomitutkintoa tai täydentämällä suoritettu tutkinto myöhemmin edellä mainituilla opinnoilla (L 540/2018 27. §). Ammattikorkeakoulujen sosionomikoulutusten varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opinnot muodostuvat teoreettisista opinnoista, harjoittelusta ja opinnäytetyöstä sekä muista ammattialan opinnoista, esimerkiksi varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä toteutettavista hankkeista ja projekteista.

Varhaiskasvatuksen harjoittelujaksot

Sosionomiopiskelijat, jotka suuntautuvat varhaiskasvatukseen, suorittavat **vähintään yhden harjoittelujakson varhaiskasvatuksessa**, tavallisesti päiväkodissa. Harjoittelun sisältöjen ja tavoitteiden tulee kiinnittyä varhaiskasvatuksen sosionomin toimenkuvaan. Tavallista on myös se, että ammattikorkeakoulut ovat

kuvanneet sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmassa ennen varhaiskasvatukseen sijoittuvaa harjoittelua suorittavat varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan teoriaopinnot.

Varhaiskasvatuksen harjoittelun laajuus on 10–20 opintopistettä (270–540 tuntia), tavallisesti 15 opintopistettä. Harjoittelu voi olla nimeltään esimerkiksi *harjoittelu varhaiskasvatusympäristöissä*, *pedagogisen osaamisen harjoittelu varhaiskasvatuksessa* tai *varhaiskasvatuksen pedagoginen osaaminen*.

Varhaiskasvatuksen harjoitteluja on yksi eli nk. pedagoginen harjoittelu. Harjoittelun laajuus on 15 op. Harjoittelu tehdään päiväkodissa ja ohjaajana tulee olla varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen sosionomi. (ote kyselystä)

Tyypillistä kuitenkin on, että varhaiskasvatukseen suuntautuva sosionomiopiskelija suorittaa yhden harjoittelujakson sijasta ainakin ***kaksi harjoittelujaksoa varhaiskasvatuksessa***. Varhaiskasvatukseen suuntautuvat sosionomiopiskelijat tekevät harjoittelut varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä ja varhaiskasvatuksen hallinnossa tai kehittämistoiminnassa.

Varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden haluavat opiskelijat suorittavat ammatillisen harjoittelun (15 op) sekä vähintään puolet syventävästä harjoittelusta (10 op) varhaiskasvatuksessa eli päiväkodissa. (ote kyselystä)

Vähintään yksi 15 op:een laajuinen harjoittelu, mutta mahdollista suorittaa myös enemmän. Suurin osa vakaan suuntautuvista tekevät 15 op:een lisäksi ensimmäisestä harjoittelusta toisen puolen varhaiskasvatuksessa ja / tai organisaatioharjoittelun esim. varhaiskasvatuksen hallinnossa. Vaka-harjoittelujen määrä vaihtelee siten minimi 15 op ja maks. 37 op välillä. (ote kyselystä)

Varhaiskasvatuksessa voidaan toteuttaa useampiakin harjoitteluja. Sosionomiopiskelija voi tehdä ensimmäisen lukuvuoden aikana varhaiskasvatuksessa orientoivan harjoittelun. Toisen lukuvuoden opintoihin hän voi sisällyttää varhaiskasvatuksen ammatillisen tai pedagogisen harjoittelun. Kolmannen lukuvuoden opintojen aikana hän voi tehdä varhaiskasvatuksessa lähijohtamisen harjoittelun ja kehittämistoiminnan harjoittelut.

Opiskelija voi suorittaa minkä tahansa yhden tai kaikki harjoittelut varhaiskasvatuksessa. Harjoittelupaikan valintaan vaikuttaa opiskelijan aiempi työkokemus ja aiemmat opinnot. ... Ensimmäisessä harjoittelussa opiskelijan osaamistavoitteet painottuvat varhaiskasvatuksen pedagogiseen työskentelyyn ja lapsiryhmän ohjaamiseen, yhteistyöhön vanhempien / huoltajien kanssa ja perheen / lapsen hyvinvoinnin tukena olevaan palvelujärjestelmään. Toisessa harjoittelussa edellisten lisäksi tarkastellaan ympäröivän yhteisön ja yhteiskunnan mekanismien välillisiä ja välittömiä vaikutuksia lapsen ja perheen hyvinvoinnille. Lisäksi perehdytään syvemmin varhaiskasvatuksen opettajan tehtäviin tiimityössä. Kolmannessa harjoittelussa tutustutaan päiväkodin johtajan tehtäviin. (ote kyselystä)

Uusien työtapojen kehittäminen esimerkiksi sosionomiopiskelijoiden varhaiskasvatuksen harjoitteluihin edellyttää eri organisaatioiden yhteistyötä (ks. Takala, 2010). Varhaiskasvatuksessa toteutettaviin **harjoitteluihin** on kehitetty **innovaatiivisia ratkaisuja**; harjoittelu voidaan esimerkiksi toteuttaa koko lukukauden kestäväenä prosessina, jolloin sosionomiopiskelijat käyvät viikoittain lukukauden ajan ohjaamassa varhaiskasvatusikäisten lapsiryhmää. Sosionomiopiskelija voi kehittää lukukauden ajan säännöllisesti toistuvassa työskentelyssä osaamistaan ryhmätoimintojen pitkäjänteisessä suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja dokumentoinnissa, mutta myös vuorovaikutus- ja työskentelysuhteen luomisessa sekä lapseen että lapsiryhmään.

Varhaiskasvatukseen suuntaavilla opiskelijoilla on kaksi harjoittelua: ryhmäohjausharjoittelu 5 op ja syventävä harjoittelu 15 op. Ryhmäohjausharjoittelussa opiskelijat ohjaavat varhaiskasvatusikäisten pienryhmää yhden lukukauden ajan kerran viikossa. Syventävässä harjoittelussa opiskelijat ovat harjoittelussa päiväkodissa 7 viikon ajan suunnitelmassa, toteuttamassa ja arvioimassa varhaiskasvatustavoitteiden mukaista toimintaa. (ote kyselystä)

Varhaiskasvatuksen sosionomeja tarvitaan

Ammattibarometrin mukaan varhaiskasvatuksen opettajista on pulaa lähes koko Suomessa (Työ- ja elinkeinoministeriö ym., i.a.). Tammikuussa 2021 julkaistiin varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisohjelma, joka kattaa vuodet 2021–2030. Kehittämisohjelmassa painotetaan, että koulutuksen järjestäjien ja työelämän yhteistyötä tulee vahvistaa. Koulutus- ja työelämätahojen tulee yhdessä rakentaa myönteistä kuvaa varhaiskasvatuksesta. Tämän toivotaan vahvistavan varhaiskasvatuksen henkilöstön veto- ja pitovoimaa. (Karila, 2021, s. 167.)

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n urapolkuseelvityksen mukaan on tavallista, että harjoittelupaikat työllistävät korkeakouluopiskelijoita opintojen aikana sijaisuuksiin. Opintojen aikaiset työsuhteet voivat jatkua valmistumisen jälkeen. (Landgrén, 2020, s. 10.) Sosionomiopiskelijoiden varhaiskasvatuksen harjoittelujen suunnitteluun ja toteutukseen panostetaan. Harjoittelun kehittämistä tulee myös jatkaa ammattikorkeakoulujen ja varhaiskasvatuksen järjestäjien yhteistyönä varhaiskasvatuksen osaavan henkilöstön saatavuuden varmistamiseksi.

8 KORONAPANDEMIAN VAIKUTUKSET HARJOITTELUIHIN

Koronapandemia on vaikuttanut korkeakoulujen toimintaan. Opetus ja ohjaus on järjestetty laajasti etäyhteyksin. Kyselyssä ammattikorkeakouluissa työskentelevät kuvasivat, miten koronapandemia on vaikuttanut sosionomiopiskelijoiden harjoittelumahdollisuuksiin (liite 1, kysymys 14).

Harjoitteluja peruuntui, keskeytyi ja viivästyi

Opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut korkeakouluille opetusta kokevia ohjeistuksia koronapandemian aikana. Alueille, joilla koronaviruksen leviäminen on ollut niin sanotusti kiihtymisvaiheessa, on suositeltu siirtymistä etäopetukseen, kuitenkin huomioiden välttämättömän lähiopetuksen tarpeet. Sen sijaan viruksen niin sanotusti leviämisvaiheessa oleville alueille on suositeltu, että korkeakouluissa siirrytään kokonaan etäopetukseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, i.a.)

Koronapandemia on muuttanut ammattikorkeakoulujen sosiaali- ja terveysalan tutkintokoulutusten opetusjärjestelyjä. Opetusta on toteutettu etäyhteyksin ja digitaalisissa verkkoympäristöissä. Eri tiedotusvälineissä on uutisoitu esimerkiksi sairaanhoitajaopiskelijoiden harjoittelujen estymisestä (mm. Rantala, 2021).

Koronapandemia on vaikuttanut myös sosionomiopiskelijoiden harjoittelujaksoihin. **Harjoitteluja keskeytyi** ja **peruuntui** erityisesti keväällä 2020. Sosiaalialan organisaatiot eivät myöskään kyenneet vastaanottamaan opiskelijoita harjoittelujaksoille aikaisempaa määrää. Sosiaalialan toimipaikoissa jouduttiin rajaamaan asiakas- ja työntekijämääriä. Sosiaalialan henkilöstöä siirtyi etäasiakastyöhön. Näin ollen myös **harjoitteluja voitiin toteuttaa aikaisempaan verrattuna vähemmän**.

Varsinkin keväällä 2020 harjoitteluita keskeytyi ja peruuntui paljon. Tämän lukuvuoden (lukuvuosi 2020–2021) aikana paikoille on tullut painetta ja harjoittelijoita otetaan lukumääräisesti vähemmän etätöön ja asiakasturvallisuuden vuoksi.

Loppukevään 2020 aikana muutamia sosionomien harjoitteluja peruuntui. Harjoittelun ohjaavat opettajat tekivät ison työn auttaessaan opiskelijoita etsimään uusia harjoittelupaikkoja.

Koronapandemian puhkeamisen jälkeen **harjoitteluista neuvottelemisen** ja **sopiminen** on ollut aikaisempaa **työläämpää**. Harjoitteluista neuvottelu ja sopiminen on edellyttänyt sekä ammattikorkeakoulujen sosiaalialan henkilöstöiltä että opiskelijoilta huomattavia aika- ja voimavaranostuksia. Keskeytyneiden, peruuntuneiden ja viivästyneiden harjoittelujen toteuttamiseen on kuitenkin löydetty ratkaisuja.

Keskeytyneen harjoittelun jatkaminen

Koronapandemian seurauksena sosionomiopiskelijan harjoittelujakso saattoi keskeytyä. Sosiaalialan organisaatioiden kanssa on neuvoteltu ja sovittu **keskeytyneiden harjoittelujen jatkomahdollisuuksista**.

Keväällä -20 harjoittelu keskeytettiin kokonaan noin kahdeksi kuukaudeksi. Sitten harjoitteluja on saanut jatkaa, jos harjoittelupaikka on ollut halukas / valmis opiskelijan vastaanottamaan. (ote kyselystä)

Mahdollistimme keväällä niille opiskelijoille, joiden harjoittelu peruuntui, teoriaopintojen suorittamista, jotta saivat opintoja kuitenkin eteenpäin. Näin syksyn 2020 teoriaopintoja oli suoritettu jo valmiiksi, ja pystyivät syksyllä tekemään keväällä peruuntuneen harjoittelun. (ote kyselystä)

Keväältä 2020 sosionomiopiskelijoiden **harjoittelujaksoja siirrettiin** kesälle ja syksylle 2020. Opiskelijoille järjestettiin harjoittelujen sijasta mahdollisuuksia suorittaa niin sanottuja teoriaopintojaksoja. Myös sosiaalialan kesätyön opinnollistamisesta löydettiin ratkaisuja harjoittelujaksojen keskeytymisestä ja peruuntumisesta koituneisiin pulmiin.

Harjoittelujaksojen siirtäminen toiseen ajankohtaan ja niitä paikkaavien teoriaopintojen järjestäminen vaati joustavuutta sekä ammattikorkeakoulujen henkilöstöiltä että opiskelijoilta. Lisäksi huoli koronapandemian jatkumisesta on rasittanut työntekijöitä ja opiskelijoita. Teoriaopintojen ja harjoittelujen uudelleenjärjestelyjen ansiosta opiskelijat ovat voineet suorittaa opintojaan tavallisesti

siten, että sosionomitutkinnon suorittaminen on mahdollistunut opiskelijan tavoittelemassa aikataulussa.

Harjoittelun täydentäminen teoriaopinnoilla

Harjoittelujen lähtökohtaisista suoritustavoista on joustettu koronapandemian aikana. Niiden suorittamiseen on luotu vaihtoehtoisia suoritustapoja.

Koronapandemian puhjettua ja sen levitessä keväällä 2020 ammattikorkeakoulut laativat ohjeistuksia, miten toimitaan, kun sosionomiopiskelijan harjoittelu keskeytyy. **Harjoittelua** on voinut **täydentää teoriaopinnoilla**, esimerkiksi kirjallisella oppimistehtävällä. Kun laajasta ja pitkäkestoisesta harjoittelujaksosta on ollut suorittamatta sen keskeydyttyä vähäinen osuus, esimerkiksi 1–3 viikkoa, on opiskelijan kanssa käyty neuvotteluja esimerkiksi täydentävän kirjallisen oppimistehtävän tekemisestä.

Jos esimiestyön harjoittelusta jää puuttumaan 1–3 viikkoa, tehdään täydentäviä tehtäviä sen mukaan, kuinka monta viikkoa puuttuu eli 1 tehtävä / 1 puuttuva harjoitteluviikko. (ote kyselystä)

Jos sosionomiopiskelijalla on ollut harjoittelujaksoa jäljellä yli kolme viikkoa harjoittelun keskeydyttyä, ammattikorkeakoulut ovat voineet edellyttää puuttuvan harjoitteluosuuden suorittamista toisena ajankohtana. Keskeytyneiden harjoittelujaksojen täydentämistä koskeneet ohjeistukset ovat olleet ammattikorkeakoulukohtaisia.

Harjoittelun tekeminen etäharjoitteluna ja tuntikirjanpidolla

Koronapandemian aikana sosiaalialan asiakastyön järjestelyissä on siirrytty lähipalveluista etäpalveluihin. Asiakkaita on palveltu muun muassa virtuaalikohtauspaikoissa, verkkoryhmissä ja puhelinringeissä. (Esim. Jurvansuu ym., 2020.) Sosionomiopiskelijat ovat suorittaneet harjoittelujaksojaan **osallistuen etäasiakastyöhön** ja asiakkaille suunnattujen **etäpalvelujen kehittämiseen**.

Ammatillisuus harjoitteluja on toteutettu osin niin, että on kehitetty työpaikkojen e-ohjaustyötä yhteistyössä työyksikön henkilökunnan kanssa. Digitalisaatio on huomioitu kehittämistöissä. (ote kyselystä)

Yhteistyössä harjoittelupaikkojen kanssa ollaan kuitenkin pystytty varsin hyvin sopimaan joustavista harjoittelujärjestelyistä (mm. harjoittelutuntien / -päivien kerryttäminen vähitellen, harjoittelujen suorittaminen osin etätyönä jne.). (ote kyselystä)

Etäharjoittelun lisäksi sosionomiopiskelijat ovat tehneet harjoittelujaan laajoina ja **pitkäkestoisina prosesseina**. He ovat tehneet harjoitteluviikkojen sijasta harjoittelupäiviä ja -tunteja. Opiskelijat ovat näyttäneet toteen tuntikirjanpidolla tekemänsä harjoittelutunnit. **Tuntikirjanpito** on osoittanut harjoittelun opintopisteisiin perustuvan tuntimäärän saavuttamisen.

Valmistumisia ei ole juurikaan viivästynyt

Harjoittelujen keskeytymisiin, peruuntumisiin ja viivästymisiin ei osattu varautua ennalta keväällä 2020. Muuttuneessa tilanteessa sosionomiopiskelijoiden **valmistuminen saattoi siirtyä** kevään sijasta syksyyn 2020. Valmistumisen siirtyminen on koskettanut yksittäisiä opiskelijoita, ja valmistuminen on myöhästynyt muutamilla kuukausilla.

Valmistumiseen harjoittelupaikkojen peruuntuminen ei vaikuttanut juurikaan. Muutama (2–3) opiskelija, jotka olivat ajatelleet valmistua etuajassa, siirsivät valmistumista kevästä elo-syyskuulle (varsinainen valmistuminen joulukuussa).

Ammattikorkeakoulujen sosionomikoulutuksen opetusjärjestelyt ovat sujuneet melko hyvin koronapandemian aikana vuosina 2020–2021. Harjoittelujen järjestymisessä on ollut alue- ja paikkakuntaakohtaisia eroja, mutta ammattikorkeakouluissa työskentelevien näkemysten perusteella poikkeuksellisessa tilanteessa on kyetty rakentamaan opinnoissa etenemisen mahdollistavia toimintakäytäntöjä sosiaalialan organisaatioiden kanssa. Sosionomiopiskelijat ovat voineet suorittaa tutkintonsa ja valmistua ammattiin myös koronapandemian aikana.

Meillä harjoitteluiden saatavuus ja toteutus on ollut lähes normaali ja meiltä valmistui ennätysmäärä sosionomeja joulukuussa 2020. (ote kyselystä)

Poikkeusoloissa on opittu toimimaan

Koronapandemia-aika on ollut poikkeuksellinen. Se on vaatinut niin ammattikorkeakoulujen sosionomikoulutuksen henkilöstöiltä ja opiskelijoilta kuin sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen organisaatioissa työskenteleviltäkin erityistä jaksamista ja tahtoa uusien toimintakäytäntöjen luomiseen. Ammattikorkeakouluissa työskentelevät kuvasivat kyselyssä tyytyväisyyttään siihen, että poikkeuksellisenä aikana opiskelijoille kyettiin luomaan erilaisia vaihtoehtoisia tapoja opintojen, kuten harjoittelujen, tekemiseen.

Koronarajoitustoimien kiristyttyä loppuvuodesta 2020 harjoittelut eivät enää samassa määrin keskeytyneet kuten keväällä, vaan harjoittelupaikoissa pystyttiin löytämään ratkaisuja, joiden avulla harjoittelut voivat jatkua. (ote kyselystä)

Harjoittelujen järjestelyt ovat sujuneet paremmin vuoden 2020 loppu- ja vuoden 2021 alkupuolella kuin keväällä 2020. Poikkeuksellisessa tilanteessa on opittu toimimaan. Jatkuva harjoitteluyhteistyö ammattikorkeakoulujen sosionomikoulutusten ja muun muassa sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen työelämätahojen välillä on tukenut yhteistyön tekemistä myös poikkeuksellisenä koronapandemia-aikana.

9 HARJOITTELUJEN JÄRJESTÄMISEN HYVÄT KÄYTÄNNÖT

Ammattikorkeakouluissa työskenteleviä pyydettiin kertomaan kyselyssä sosionomikoulutuksen harjoittelujen hyvistä käytännöistä (liite 1, kysymys 15). Sosionomikoulutuksen harjoittelujen merkittävyys tunnustetaan ja tunnustetaan. Niin harjoittelujen suunnittelusta kuin toteuttamisesta kertyi hyviä käytäntöjä.

Harjoittelujen koordinaatiotiimi

Ammattikorkeakoulussa voi toimia **sosionomikoulutuksen harjoittelujen koordinaatiotiimi**. Tiimiin kuuluvalla palvelukoordinaattorille on keskitetty harjoittelujen sopimuksiin ja vakuutuksiin liittyvät tehtävät – hallinnolliset tehtävät. Tiimissä mukana olevat sosiaalialan lehtorit vastaavat harjoittelujen käytännön järjestelyistä ja yhteydenpidosta sosiaalialan organisaatioihin, sosionomiopiskelijoihin sekä harjoitteluja ohjaaviin lehtoreihin. He nimeävät myös opiskelijoiden harjoittelujaksoja ohjaavat lehtorit.

Olemme kokeneet hyvänä käytäntönä harjoitteluiden koordinointiin nimetyn tiimin, johon kuuluvat palvelukoordinaattori ja kaksi sosiaalialan lehtoria. Tiimi käsittelee opiskelijoiden harjoittelupaikkailmoitukset. Palvelukoordinaattori hoitaa sopimuksiin ja vakuutuksiin liittyvät asiat harjoittelupaikkojen kanssa. Sosiaalialan lehtorit toimivat yhteyshenkilöinä harjoittelupaikkojen ja opiskelijoiden välillä. Lehtorit huolehtivat ohjaavien opettajien nimeämisestä, harjoitteluiden yleisten linjausten ja laatukriteerien päivittämisestä, harjoitteluihin liittyvien oppimisympäristöjen (Moodlet ja Workseed) ylläpidosta ja muokkaamisesta sekä sosiaalialan tiimin tiedottamisesta harjoitteluihin liittyvistä asioista. Koordinaattoreina toimivat sosiaalialan lehtorit käsittelevät myös kaikki harjoitteluihin liittyvät aiotut hakemukset ja tekevät päätökset harjoitteluiden hyväksiluvuista ja näytöistä. (ote kyselystä)

Ammattikorkeakoulut ovat pyrkineet lisäämään harjoittelujärjestelyjen selkeyttä kehittämällä ammattikorkeakoulun henkilöstön työnjakoa harjoittelujen järjestämisessä. Työnjakoa selkeyttämällä on pyritty varmistamaan, että harjoittelujaksoja ohjaavat lehtorit voivat kohdentaa työpanoksensa nimenomaisesti oppimisen ohjaamiseen harjoittelujaksoilla.

Opiskelijoiden osallistuminen harjoittelupaikkojen hankintaan

Hyvänä käytäntönä pidettiin myös *sosionomiopiskelijoiden osallisuutta harjoittelupaikkojen hankkimisessa*. Ammattikorkeakouluissa työskentelevät arvioivat, että harjoittelumahdollisuudesta neuvottelemisen työelämätahon kanssa vahvistaa opiskelijan sitoutumista harjoitteluun, opiskelumotivaatiota ja yleisiä työelämätaitoja. Heidän näkemyksensä oli, että opiskelijalla tulee olla mahdollisuus osallistua harjoittelujensa suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

Opiskelijat hankkivat harjoittelupaikan itse oman kiinnostuksen ja ammatillisen kasvun vaiheen mukaisesti, mikä motivoi ja sitouttaa opiskelijoita sekä antaa heille kokemusta yleisistä työelämätaidoista. Heidä ohjataan harjoittelupaikkojen hankkimisessa. Opiskelijat panostavat paljon harjoittelupaikan hankintaan ja omaan tavoitteelliseen työskentelyynsä harjoittelujen aikana. (ote kyselystä)

Harjoittelujen suunnittelun ja toteuttamisen joustavat käytännöt

Ammattikorkeakouluissa työskentelevät korostivat, että sosionomikoulutuksessa harjoittelujaksojen suunnittelemisen ja toteuttamisen *käytäntöjen* tulee olla *joustavia*. *Opiskelijalla* tulee olla mahdollisuus *vaikuttaa* harjoittelujensa sisältöihin ja tavoitteisiin, ja tekemiensä valintojen kautta ammatillisen osaamisensa ja asiantuntijuutensa kehittämisen suuntaan.

Ammattikorkeakouluissa työskentelevien näkemyksissä joustavuus linkittyi muun muassa harjoittelujen toteutusympäristöjen opiskelijalähtöiseen suunnitteluun ja osaamistavoitteiden asettamiseen, aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytäntöihin (AHOT), opinnollistamisen käytäntöihin (ks. esim. Aaltonen ym., 2015), harjoittelujen toteutusajankohtiin (mm. kesäajan harjoittelujen mahdollistaminen) sekä harjoittelujen ohjaustapoihin

ja -menetelmiin (esim. etäohjauksen käyttö). Hyvänä käytäntönä pidettiin myös ammattikorkeakoulussa järjestettäviä, keskitettyjä osaamisen näyttöpäiviä.

Harjoitteluissa on pyritty joustavuuteen ja opiskelijan aiemman osaamisen huomioimiseen. Harjoittelun suorittaminen kesäperiodissa on mahdollista. Myös aiempaa osaamista voidaan tunnistaa ja tunnustaa. Opiskelija voi myös opinnollistaa harjoittelun tekemällä palkkatyötä. (ote kyselystä)

Harjoitteluja järjestetään opiskelija- ja opiskelijaryhmälähtöisesti

Sosionomikoulutuksissa käytetään sekä **opiskelijalle** että **opiskelijaryhmälle järjestettyjä harjoittelujaksoja**. Opiskelijaryhmän jäsenet voivat edistää ja tukea toistensa oppimista, kun opiskelijat suorittavat harjoittelua samassa paikassa, esimerkiksi sosiaalialan tai varhaiskasvatuksen organisaatiossa, samaan aikaan. Ryhmän jäsenyys voi olla tukea opiskelijaa esimerkiksi ensimmäisen harjoittelujakson aloittamisessa ja sen suorittamisessa. Ensimmäisellä harjoittelujaksolla opiskelijaryhmän jäsenten keskinäisellä tuella voi olla suuri merkitys.

Opiskelijoiden ensimmäinen harjoittelu on toinen näistä ryhmämuotoisista harjoitteluista, ja sen suhteen on koettu, että kynnys ensimmäiseen harjoitteluun on matalampi, kun sen saa tehdä ryhmässä. (ote kyselystä)

Sosionomikoulutuksen viimeisissä harjoittelussa ryhmän käyttö voi olla eduksi muun muassa silloin, kun opiskelijat osallistuvat kehittämistoimintaan. Opiskelijaryhmä voi harjoitella yhteiskehittämistä ryhmänä, mutta myös esimerkiksi sosiaalialan organisaation työntekijöiden ja asiakkaiden kanssa.

Harjoittelut toteutetaan suunnitelmallisesti, tavoitteellisesti ja ohjatusti

Sosionomikoulutuksen harjoittelujaksot ovat ennalta **suunniteltuja** ja toteutukseltaan **tavoitteellisia**. Niiden toteutukset limittyvät ja nivELYvät koulutuksen teoreettisiin opintoihin. Ammattikorkeakoulun toimijat laativat harjoittelujaksoille opiskelijoiden yhteiset osaamistavoitteet, jotka tavallisesti kuvataan opetus-suunnitelmassa. Lisäksi opiskelijat asettavat harjoittelujaksoille henkilökohtaiset

osaamistavoitteet. Tavoitteiden toteutumista seurataan, arvioidaan ja niiden perusteella asetetaan uusia osaamistavoitteita.

Ohjattu harjoittelu toteutuu tavoitteellisesti sekä harjoittelun yleisten tavoitteiden että opiskelijan asettamien tavoitteiden mukaisesti ohjauksen avulla. (ote kyselystä)

Harjoittelujaksot ovat sosionomikoulutuksessa **ohjattua oppimista**. Harjoittelufossa lehtorit ja opiskelijat käyvät läpi harjoittelun prosessin ja tavoitteet. Harjoitteluja ohjaavat lehtorit voivat tehdä ohjauksia sosiaalialan organisaatiossa, mutta myös etäyhteyksin. Harjoittelujen ohjauksessa edistetään **kokemuksellisen oppimisen ideaa**, jolloin opiskelijat refleктоivat harjoittelukokemuksiaan.

Orientointi harjoitteluun, väliseminaarit, opitun jakaminen harjoittelun jälkeen. Ohjauskeskustelut Teams tai Zoom -yhteydellä. (ote kyselystä)

(Normaaliaikana) on pidetty kiinni siitä, että harjoittelupaikoissa käydään. Harjoittelupaikat ovat antaneet tästä positiivista palautetta ja se on myös oppilaitoksen kannalta tärkeää ja lisää työelämäyhteistyötä. (ote kyselystä)

Sosionomiopiskelijan harjoittelun ohjauksen sujuvuutta ja toimivuutta voidaan varmistaa erilaisilla sopimuksilla. Käytössä voi olla esimerkiksi **saavutettavuussopimus**, jolla opiskelija ja ammattikorkeakoulun sekä työelämätahon nimeämät harjoittelun ohjaajat sopivat yhteydenpidon aikataulusta ja käytännöistä. Tavallista kuitenkin on, että yhteydenpidon käytännöt kuvataan osana harjoittelua koskevaa sopimusta.

Opiskelija voi opettajan ja harjoittelupaikan ohjaajan kanssa laatia harjoittelua varten saavutettavuus -suunnitelma. (ote kyselystä)

Harjoittelujen arviointi

Harjoittelujaksojen ohjauksessa ja dokumentoinnissa käytetään **digitaalisia oppimisympäristöjä**. Digitaalisiin oppimisympäristöihin tallennetaan harjoittelujen ohjeistukset ja niiden toteutusta koskevat asiakirjat. Digitaaliseen oppi-

misympäristöön voidaan palauttaa myös harjoittelujen kirjalliset oppimistehtävät ja arvioinnit.

Sosionomiopiskelijan harjoittelujakson **ohjaus** ja **arviointi** tapahtuu opiskelijan ja ammattikorkeakoulun sekä sosiaalialan organisaation nimeämien ohjaajien yhteistyönä, niin sanotusti **kolmikannassa**. Opiskelijan harjoittelua voidaan arvioida joko sen ollessa käynnissä tai sen päättyessä. Arviointi perustuu harjoittelun tavoitteisiin. Hyvänä käytäntönä kuvattiin eritoten väliarvioinnin tekemistä kolmikannassa. Väliarvioinnissa opiskelija saa palautetta, jonka avulla hän voi suunnata ja kehittää oppimistaan harjoittelujakson aikana ja sen jälkeen.

Käytössä on. nk. kolmikantaohjaus, joka on harjoittelun väliarviointi. Siinä opiskelija, ohjaava opettaja ja työelämän ohjaaja keskusteleval yhdessä esim. Teamsissä opiskelijan oppimistavoitteista ja niiden saavuttamisesta. Välivaiheessa ohjauskeskustelusta on hyötyä opiskelijan oppimisen suuntaamisessa.

Ammattikorkeakouluissa työskentelevät korostivat työelämätahojen, kuten sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen organisaatioiden, nimeämien harjoitteluohjaajien palautteen merkitystä. **Rakentavaan palautteeseen** tulee sisältyä niin myönteisiä kuin kriittisiäkin näkökulmia, jolloin palaute edistää parhaalla mahdollisella tavalla opiskelijan oppimista ja ammatillista kasvua ja kehittymistä. Myös mahdollisiin harjoittelujaksojen keskeyttämisiin tulee varautua.

Olemme rohkaisseet työelämän ohjaajia antamaan myös kriittistä palautetta. Harjoittelun dokumentointi on selkeää. Meillä on ohjeet harjoittelun keskeyttämiseen ja toimimiseen haasteellisissa tilanteissa. (ote kyselystä)

Hyvien käytäntöjen rakentuminen perustuu yhteistyöhön

Sosionomikoulutuksen harjoittelujen järjestämistä ja toteuttamista tukee **systemaattinen ja tiivis yhteistyö** työelämätahojen kanssa. Hyvien käytäntöjen rakentuminen sosionomikoulutuksen harjoitteluihin ja käytäntöjen edelleen kehittäminen edellyttävät jatkuvuutta työelämäyhteistyöltä.

Olemme kehittämässä tiiviimpää yhteistyötä työelämäohjaajien kanssa. Käytännössä tämä tulee tarkoittamaan koulutus- ja tiedotustilaisuuksia ja harjoitteluiden tehtävien sekä tavoitteiden kehittämistä yhteistyössä.
(ote kyselystä)

Sosionomikoulutukseen sisältyvien harjoittelujaksojen merkittävyys tunnustetaan ja tunnustetaan ammattikorkeakouluissa. Ammattikorkeakouluissa työskentelevistä harjoittelujen suunnittelun ja toteutuksen käytännöt ovat sangen toimivia. He kuvasivat hyviä käytäntöjä harjoittelujen järjestämisen ja ohjauksen eri vaiheista. Yhteistyö ammattikorkeakoulujen ja esimerkiksi sosiaalialan organisaatioiden kaltaisten työelämätahojen välillä on äärimmäisen tärkeää, koska palvelujen järjestämisvastuut ovat muuttumassa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen myötä (ks. Valtioneuvosto, i.a.). Systemaattisella ja tiiviillä yhteistyöllä voidaan varmistaa sosionomikoulutuksen harjoittelujen hyvien käytäntöjen säilyminen ja edelleen kehittyminen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa.

10 HARJOITTELUJEN JÄRJESTÄMISEN KEHITTÄMISHAASTEET

Ammattikorkeakouluissa työskentelevien näkemysten mukaan sosionomiopiskelijoiden harjoittelupaikkojen saatavuus on hyvällä tasolla. Lisäksi harjoittelujen järjestelyt toimivat. Harjoitteluja käsitelleessä kyselyssä ilmeni kuitenkin harjoittelujen kehittämishaasteita (liite 1, kysymykset 6, 11–12, 16).

Harjoittelujaksojen määrä ja laajuus

Sosionomikoulutuksessa on tavallisesti kolme tai neljä harjoittelujaksoa. Harjoittelujaksot ovat kestoltaan pitkiä, esimerkiksi 15 opintopisteen (405 tuntia) laajuisia kokonaisuuksia. Ammattikorkeakouluissa työskentelevät puolsivat harjoittelujaksojen laajuutta ja pitkäkestoisuutta. Pitkäkestoisissa harjoitteluissa mahdollistuu sekä osaamisen lisääminen että syventäminen.

Pitkä harjoittelu mahdollistaa syvemmän ja laajemman tutustumisen ja oppimisprosessin opiskelijan itse harjoittelupaikoikseen valitsemissa toimintaympäristöissä. Monet harjoittelupaikat toivovat pitkiä harjoittelujaksoja, eivätkä halua ottaa opiskelijaa vain ”tutustumaan”. Toisaalta opiskelija pääsee opintojensa aikana harjoitteluun vain kolmeen paikkaan, ja monen opiskelijan kohdalla tämä rajaa opiskelijan kaikkien harjoittelupaikkatoiveiden toteutumista. (ote kyselystä)

Sosiaaliala on työalueiltaan moninainen. Ammattikorkeakouluissa työskentelevät pohtivatkin, onko sosionomiopiskelijoilla mahdollisuus rakentaa esimerkiksi kolmen harjoittelujakson aikana **riittävän kokonaisvaltainen kuva alan moninaisista työalueista ja -tehtävistä**. Miten sosionomiopiskelija voisi perehtyä harjoittelujen ja muun koulutuksen aikaisen työelämäyhteistyön keinoin sosiaalialan työalueisiin ja -tehtäviin riittävän laajasti ja monipuolisesti?

Harjoittelujen ohjauksen varmistaminen

Ammattikorkeakoulujen toimintaresurssien niukentuminen viime vuosien aikana on heijastunut harjoittelujen ohjaukseen käytettäviin henkilötyöresursseihin. Ammattikorkeakoulujen tulee yhdessä, ja sosiaalialan työelämätahojen kanssa yhteistyötä tehden, etsiä ja kokeilujen avulla rakentaa keinoja, millä **varmistetaan riittävä sosionomiopiskelijoiden ohjaus harjoittelujaksoilla.**

Yleensä ottaen resurssit pienenevät koko ajan myös harjoitteluiden AMK-ohjauksen osalta. Tämä on huolenaihe, joka vaikuttaa ohjauksen laatuun ja opettajien jaksamiseen. Edelleen olemme pystyneet toteuttamaan laadukasta ohjausta mm. yksilö- ja ryhmäohjauksina, mutta jos resurssit edelleen pienenevät joudumme muuttamaan tätä käytäntöä. (ote kyselystä)

Ammattikorkeakouluissa työskentelevät pohtivat, josko ammattikorkeakoulujen työelämätahoille, kuten sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen organisaatioille, maksamat koulutuskorvaukset (harjoittelumaksut) poistuisivat, ja harjoittelujen nähtäisiin tuottavan muutoin hyötyä niin opiskelijoille, ammattikorkeakouluille kuin työelämätahoillekin. Josko ammattikorkeakoulut voisivat vahvistaa henkilöstöjensä opiskelijoiden harjoittelujen ohjausresurssia tai tarjota laajemmin työelämätahojen henkilöstöille koulutusta opiskelijoiden harjoittelujen ohjaukseen luovuttaessa koulutuskorvauksista? Ammattikorkeakoulujen ja työelämätahojen tulisikin käydä laajempaa ja perusteellisempaa keskustelua harjoittelujen tarjoamista eduista ja mahdollisuuksista, mutta myös esteistä ja riskeistä sekä harjoittelusta perittävistä maksuista luopumisesta.

Jos valtakunnallisesti saadaan vaikutettua ohjauskorvausten poistamiseen siten, ettei se vähennä harjoittelupaikkojen määrää, vahvistaisi se näkemystä yhteistyöstä ja hyödystä molemmiin puolin. Opiskelija tuo työelämään uusia näkemyksiä ja tutkittua tietoa. Harjoittelu on samanaikaisesti osaamisen ”näytönpaikka” työllistymistä ajatellen. (ote kyselystä)

Harjoittelujen ohjauskoulutus työelämätahoille

Ammattikorkeakouluissa työskentelevien näkemysten mukaan sosionomiopiskelijoiden harjoittelujen ohjauksen käytännöt vaihtelevat työelämätahojen, esimer-

kiksi sosiaalialan mutta myös varhaiskasvatuksen organisaatioiden, välillä. Myös työelämätahoista harjoittelun ohjaajiksi nimettyjen henkilöiden ohjausosaamisessa on vaihtelua. Ammattikorkeakoulujen tulisi tarjota laajemmin **työelämässä sosionomiopiskelijoiden harjoittelujen ohjaajina toimiville harjoittelun ohjausta tukevaa koulutusta**. Myös sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry on esittänyt, että sosiaalialan organisaatioissa harjoittelujen ohjaajina toimiville tulisi kehittää yhdenmukainen koulutus (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, 2020).

Työelämäohjaajien koulutusta tulee lisätä ja pitää heitä ajan tasalla siitä, miten opetussuunnitelma muuttuu ja mitä harjoitteluilta toivotaan.
(ote kyselystä)

Sosionomien uudet työmahdollisuudet

Sosiaalialan osaamista tarvitaan yhteiskunnan eri toimintasektoreilla ja -alueilla (Talentia, 2020). Ammattikorkeakouluissa työskentelevien näkemys oli, että tulevaisuudessa sosionomitutkinnon suorittaneet tulevat **työllistymään nykyistä moninaisemmille työalueille ja työtehtäviin**. He esittivät, että sosionomikoulutusta järjestävien ammattikorkeakoulujen tulisi tutkia yhdessä, mitä ovat sosionomien uudet työ- ja tehtäväalueet ja mitä osaamista näillä aluilla tarvitaan (ks. esim. Opetushallitus, i.a.). Uusille työ- ja tehtäväalueille tulee ryhtyä rakentamaan harjoittelumahdollisuuksia.

Olisi tärkeä jakaa ammattikorkeakoulujen kesken ajatuksia siitä, mille alueille / toimintaympäristöihin sosionomit voivat mennä tulevaisuudessa harjoitteluihin ja työllistyä. Olisi hyvä keskustella valtakunnallisesti, mikä on sosionomin tehtävä mielenterveys- ja päihde- sekä ja ikäihmisten palveluissa. (ote kyselystä)

Lisäksi ammattikorkeakoulujen tulee käynnistää työelämätahojen kanssa keskusteluja sosionomien osaamisen käyttämisestä ja tehtävistä muun muassa mielen- terveys- ja päihdetyössä sekä ikäihmisten ja vanhusten parissa tehtävässä työssä. Ammattikorkeakouluissa työskentelevien näkemys oli, että sosionomien osaaminen ei tule huomioon otetuksi parhaalla mahdollisella tavalla edellä mainituilla työalueilla.

Sosionomien sosiaalialan harjoitteluille laatusuositus

Suomen ammattikorkeakoulujen terveystieteen koulutusten verkosto on laatinut terveystieteen harjoitteluihin laatusuosituksen (Jokelainen ym., 2020). Ammattikorkeakouluissa työskenteleviltä kysyttiin, tulisiko laadittu suositus ottaa käyttöön myös sosionomikoulutuksessa vai laatia sosionomikoulutuksen harjoitteluille oma laatusuositus. Ammattikorkeakouluissa työskentelevien näkemyksistä yhteenvehto on, että *laatusuositusta pidettiin tarpeellisena*. Terveystieteen harjoittelujen laatusuosituksen arvioitiin olevan perusteiltaan hyvä. Sosiaalialaa koskevassa laatusuosituksessa tulee ottaa kuitenkin huomioon *sosionomikoulutuksen ja sosiaalialan lähtökohdat ja erityisyydet*. (Taulukko 1.)

Taulukko 6. Laatusuosituksen laatiminen sosionomikoulutuksen harjoitteluihin

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa, enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	Yht.
Sosionomi (AMK) tutkinnon harjoitteluihin voidaan käyttää laadittua suositusta "Terveystieteen harjoittelujen laatusuositukset ammattikorkeakouluille".	0	4	5	6	5	20
Sosionomi (AMK) tutkinnon harjoitteluihin tulee muokata laatusuositus käyttäen "Terveystieteen harjoittelujen laatusuositukset ammattikorkeakouluille".	4	10	2	1	3	20
Sosionomi (AMK) tutkinnon harjoitteluihin tulee laatia oma valtakunnallinen laatusuositus, joka on riippumaton terveystieteen harjoittelujen laatusuosituksesta.	4	9	2	5	0	20

Ammattikorkeakouluissa työskentelevien näkemykset poikkesivat toisistaan, kun he arvioivat terveystieteen harjoittelujen laatusuosituksen soveltumista sosionomikoulutukseen. Sosionomikoulutuksen piirissä työskentelevä katsoi, että terveystieteen harjoittelujen laatusuositus soveltuu myös sosionomikoulutukseen.

Laatusuositusten tavoitteet ovat hyvät ja soveltuvat sellaisenaan sosionomikoulutukseen. (ote kyselystä)

Tavallisempaa oli, että terveysalan harjoittelujen laatusuosituksen arvioitiin soveltuvan sosionomikoulutukseen, kun siitä muokataan sosionomikoulutuksen ja sosiaalialan lähtökohdat ja erityisyydet huomioon ottava versio. Ammattikorkeakouluissa työskentelevät totesivat, että sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakouluopiskelijat voivat työskennellä samojen organisaatioiden ylläpitämissä paikoissa, jolloin sosiaali- ja terveysalan harjoittelujen laatusuosituksissa tulee olla yhteneväisyyttä.

Pyörää ei tarvitse keksiä uudelleen, mutta sosiaalialan esille saamisen näkökulmasta voisi laatusuositukset olla joko sosiaalialalle omat tai yhteiset, jossa sosiaaliala huomioitu tasavertaisesti. (ote kyselystä)

Terveysalan laatusuositukset ovat hyvät. Ko. listan päivittäminen sosiaalialan nimikkeen taakse voisi olla ratkaisu, ja tällöin sosiaalialan erikoisuus / orientaatio tulisi tarpeen mukaisesti huomioitua. (ote kyselystä)

Sosionomikoulutuksen ja sosiaalialan puitteisiin sijoittuvien harjoittelujen laatusuosituksessa tulee ottaa huomioon **sosionomikoulutuksen kompetenssit** (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene, 2017, s. 10). Lisäksi siinä tulee ottaa huomioon ammattikorkeakouluissa työskentelevien näkemysten mukaan sosiaalialan ammattihenkilöiden **etiikka** (mm. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, 2017), **asiakasturvallisuus** (esim. Helminen ym., 2020) ja **tutkimustieto**.

Alalle on hyvä laatia omat suositukset koska ala eroaa työorientaatioltaan terveysalasta; laatusuositusten tukee pohjautua alan orientaatioon. Omat suositukset vahvistavat sosiaalialan erityispiirteiden näkyväksi tekemistä. Kehittämistyössä voidaan hyödyntää terveysalan laatusuosituksia yleisiltä osiltaan. (ote kyselystä)

Terveysalan harjoittelujen laatusuosituksessa otetaan huomioon hyvin opiskelija, harjoittelua ohjaava opettaja ja yleisemminkin ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakouluissa työskentelevien näkemys oli, että sosionomikoulutusta ja sosiaalialaa koskevaan suositukseen tulisi laatia kuvaukset myös **sosiaalialan organisaation ja sen nimeämän ohjaajan tehtävistä** ennen harjoittelua, harjoittelun aikana ja harjoittelun jälkeen.

Opiskelijan, opettajan ja ammattikorkeakoulun tehtävät ennen harjoittelua, harjoittelun aikana ja harjoittelun jälkeen sopivat sosionomikoulutukseen. Sosionomikoulutuksen harjoitteluiden laatusuositukseen olisi hyvä kirjata mitkä ovat työelämäohjaajan tehtävät ennen harjoittelua, harjoittelun aikana ja harjoittelun jälkeen. (ote kyselystä)

Sosionomikoulutuksen ja sosiaalialan harjoittelujen laatusuosituksen ei tarvitsisi olla niin yksityiskohtainen kuin terveystieteen harjoittelujen laatusuositus on. Ammattikorkeakouluissa työskentelevät arvioivat, että yksityiskohtainen laatusuositus voi hankaloittaa ja jäykistää tarpeettomasti harjoittelujen järjestämistä. Lisäksi arvioitiin, että yksityiskohtainen laatusuositus voisi karsia harjoittelupaikkojen tarjontaa ja sosionomiopiskelijoiden harjoittelupaikkojen valintamahdollisuuksia.

Harjoittelun laatusuositukset ovat laaja listaus, jollaisia kannattaa tuottaa harkiten: tarkat tavoitetaksonomiat kankeuttavat toimintaa, eivätkä ole pedagogiikan kehittämisen ja koulutuksissa tavoitellun oppimiskäsityksen toteutumisen kannalta suotuisia. Toisaalta sosiaali- ja terveystieteen ovat tarkoin normitettuja ja siksi jo opintojen aikana asiakasturvallisuutta ja hyvinvointia turvaavat ohjeet ja sitä kautta vastaavan työorientaation omaksuminen on ensiarvoisen tärkeää. (ote kyselystä)

Valtakunnallinen harjoittelujen laatusuositus voisi **lisätä harjoittelujen järjestämisen tasalaatuisuutta** niin ammattikorkeakoulujen kuin sosiaalialan organisaatioiden toiminnan näkökulmista. Laatusuosituksen tulee olla kuitenkin riittävän joustava, jolloin se mahdollistaa alueellisten erityispiirteiden, kuten palvelutarjonnan, huomioon ottamisen.

Valtakunnallinen ohjeistus harjoittelusta tukisi mm. harjoittelun työelämälle annettavaa ohjeistusta. Opiskelijat harjoittelevat myös muualla kuin ammattikorkeakoulun omalla toiminta-alueella (kansallinen taso). (ote kyselystä)

Harjoittelujen perusta on toimiva mutta kehittämistyötä tulee jatkaa

Sosionomikoulutuksessa tulee olla harjoittelua. Se edistää ja tukee ammatillisen osaamisen ja asiantuntijuuden kehittämistä, ammatillista kasvua ja kehittymistä sekä ammatti-identiteetin rakentamista. Monelle sosionomiopiskelijalle ovi alan työtehtäviin avautuu harjoittelujaksojen välityksellä (ks. myös Talentia, 2020, s. 10). Ammattikorkeakouluissa työskentelevien näkemysten mukaan sosionomikoulutuksen harjoittelujen järjestämisen käytännöt ovat toimivia ja työllistymistä edistäviä.

Harjoittelu on sosionomiopiskelijoille erittäin tärkeä osa opiskelua. Opiskelija kehittyy ammatti-ihmisenä. Monet opiskelijat työllistyvät entiseen harjoittelupaikkaan. (ote kyselystä)

Harjoitteluihin liittyvien järjestelyjen kehittämistä tulee jatkaa, jotta hyvät käytännöt säilyvät mutta myös uudistuvat. Kehittämistoimenpiteitä ja -kokeiluja tarvitaan muun muassa uusien harjoittelujen ohjauskäytäntöjen ja -menetelmien rakentamiseen. Sosionomikoulutusta järjestävien 20 ammattikorkeakoulun tulee myös arvioida mahdollisuutensa sosionomikoulutuksen ja sosiaalialan sekä varhaiskasvatuksen harjoittelujen laatusuosituksen tekemiseen. Kehittämistoimenpiteitä, kuten myös laatusuositusta, voidaan työstää ammattikorkeakoulujen välisenä ja ammattikorkeakoulujen sekä sosiaalialan, kuten myös varhaiskasvatuksen työelämätahojen yhteistyönä.

11 HARJOITTELUJEN PERUSTEET JA KEHITTÄMINEN SOSIONOMIKOULUTUKSESSA

Sosionomikoulutuksessa harjoittelun määrä ja sisältö on melko vakiintunut. Harjoittelun määrässä ja sisällössä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuosien 2014 ja 2021 välillä. Harjoittelun osuutta sosionomikoulutuksessa voidaan vuoden 2021 kartoituksen perusteella kuvata seuraavista.

- Sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmissa käytetään tavallisesti ilmaisua *harjoittelu*.
- Sosionomikoulutuksesta noin viidesosa on harjoittelua. Sosionomitutkinnon laajuus on 210 opintopistettä (5670 tuntia), joista harjoittelua on keskimäärin 45 opintopistettä (1215 tuntia).
- Sosionomikoulutuksessa harjoittelujaksoja on 3–6, tavallisesti kuitenkin kolme tai neljä. Tyypillistä on, että harjoittelujakson laajuus on 10–15 opintopistettä (270–405 tuntia).
- Sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmissa on opintojen ja ammatillisen kehittymisen vaiheen mukaan nimettyjä harjoittelujaksoja, kuten orientoiva harjoittelu, ammattiharjoittelu ja syventävä harjoittelu. Tavallista on myös se, että harjoittelu on nimetty *asiakastyön harjoitteluksi*. Asiakastyön harjoitteluja voi olla myös useampia, esimerkiksi asiakastyön orientoiva harjoittelu, asiakastyön harjoittelu ja vaativan asiakastyön harjoittelu. Asiakastyön osaamisalueelle sijoittuva harjoittelu voidaan nimetä myös sosiaalialan työalueen tai -muodon tai asiakastyössä käytettävän lähestymistavan, käytännön tai menetelmän mukaan. Harjoittelun nimeäminen työalueen tai -muodon mukaan (esim. vanhustyön harjoittelu) on vähentynyt vuosien 2014 ja 2021 välillä. Tyypillistä on myös se, että sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmassa harjoittelu on nimetty johtamisen sekä esihenkilötyön tai kehittämistoiminnan harjoitteluksi. Yrittäjyysosaamiseen keskittyviä harjoitteluja on vähän.
- Varhaiskasvatukseen suuntautuvat sosionomiopiskelijat suorittavat vähintään yhden harjoittelujakson varhaiskasvatuksessa, tavallisesti kuitenkin 1–2 varhaiskasvatuksen harjoittelujaksoa.

Sosionomikoulutuksessa harjoittelu on suunniteltua ja tavoitteellista sekä ohjattua. Harjoittelujen järjestämiseen, toteutukseen ja arviointiin osallistuvat sosionomiopiskelijat ja ammattikorkeakoulun sekä työelämätahon, kuten sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen organisaation, edustajat. Harjoittelu on olennainen ja tärkeä osa sosionomikoulutusta. Harjoittelupaikkojen saatavuutta ja harjoittelujen suunnittelua ja toteutusta voidaan kuvata seuraavasti.

- Harjoittelupaikkoja on sosionomiopiskelijoille saatavissa melko hyvin. Harjoittelupaikkojen saatavuudessa voi olla ajoittain ongelmia paikkakunnilla, joilla toimii monia ammatillisen toisen asteen oppilaitoksia ja korkeakouluja.
- Koulujen ja oppilaitosten kuratiivisesta työstä on vaikea löytää riittävästi harjoittelupaikkoja valtakunnallisesti. Alueellisesti ja paikallisesti voi olla myös muita sosiaalialan työalueita, joilla harjoittelupaikkojen saatavuus ei ole riittävä suhteessa tarpeeseen.
- Sosionomiopiskelijoiden harjoittelujaksot ovat voineet viivästyä koronapandemian aikana, mutta harjoittelut ovat järjestyneet.
- Sosionomikoulutusta järjestävissä ammattikorkeakouluissa on erilaisia käytäntöjä harjoittelupaikkojen hankkimisessa. Opiskelijat voivat osallistua harjoittelupaikkojensa hankintaan ja harjoittelujensa suunnitteluun sekä osaamistavoitteidensa asettamiseen.
- Ammattikorkeakoulut maksavat sosionomiopiskelijan harjoittelusta ja sen ohjaamisesta tavallisesti korvauksen harjoittelun mahdollistavalle organisaatiolle.
- Sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmassa kuvataan tavallisesti harjoittelun osaamistavoitteet. Lisäksi sosionomiopiskelija tekee harjoitteluihin henkilökohtaiset oppistavoitteet.
- Sosionomikoulutukseen sisältyvien harjoittelujaksojen välillä osaamistavoitteiden määrä ja laatu on kumuloituva, kasvava.
- Harjoittelujen osaamistavoitteissa korostuu teorian ja käytännön toisiinsa liittäminen.
- Ammattikorkeakoulu ja työelämätaho, missä sosionomiopiskelija tekee harjoittelun, nimeävät harjoittelulle ohjaajat. Harjoittelun ohjaus ja arviointi toteutetaan tavallisesti opiskelijan ja ammattikorkeakoulun sekä harjoitteluorganisaation nimeämien ohjaajien yhteistyönä.
- Harjoittelu arvioidaan suhteessa osaamistavoitteisiin. Tyypillisesti harjoittelu arvioidaan asteikolla hyväksytty, täydennettävä ja hylätty.
- Sosionomiopiskelijan harjoittelu voidaan hyväksilukea aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen menetelmin (AHOT).

- Sosionomiopiskelija voi tehdä harjoitteluja omassa palkkatyössään ja muussa palkkatyösuhteessa.

Ammattikorkeakouluissa sosionomikoulutuksen parissa työskentelevistä harjoittelujen järjestämisen ja suunnittelun sekä ohjauksen ja arvioinnin käytännöt ovat melko toimivia. Harjoitteluja suunnitellaan ja toteutetaan vahvasti työelämätahojen, kuten sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen, mutta myös muiden työalueiden organisaatioiden kanssa yhteistyötä tehden.

Sosionomiopiskelijoiden harjoittelujen tulee olla joustavia siten, että opiskelija voi kehittää ammatillista osaamistaan ja asiantuntijuuttaan harjoitteluissa työalueille, joille hän suunnittelee työuraa. Sosionomikoulutusta järjestävien ammattikorkeakoulujen tulee yhdessä jäsentää, millä kaikille työ- ja tehtäväalueilla sosionomit voivat tulevaisuudessa työskennellä. Ammattikorkeakouluissa työskentelevien näkemys oli, että tulevaisuudessa sosionomitutkinnon suorittaneiden työ- ja tehtäväalueet tulevat olemaan nykyistä monipuolisempia.

Sosiaalialalla tehtävien harjoittelujen valtakunnallisen laatusuosituksen tekeminen ammattialan lähtökohdat huomioon ottavalla tavalla voisi vahvistaa ja varmistaa sosionomiopiskelijoiden käytännön oppimisen mahdollisuuksia erilaisissa työ- ja toimintaympäristöissä tulevaisuudessa. Valtakunnallinen sosiaalialan harjoittelujen laatusuositus voisi myös edistää harjoittelujen suunnittelun ja järjestämisen sekä ohjauksen ja arvioinnin hyvien käytäntöjen edelleen kehittämistä.

LÄHTEET

- Aaltonen, K., Moisio, A. & Mäki, K. (2015). *Verkkovirta: Ratkaisuja työn opinnollistamiseen*. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. <https://www.e-julkaisu.fi/haaga-helia/verkkovirta/mobile.html#pid=1>
- A 1129/2014. Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141129>
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene.. (2017). *Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänsä. Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n työryhmän selvitys sosiaalialan tilanteesta ja kehityksestä 2017*. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. Saatavilla 30.3.2021 http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?_t=1526901428
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene. (21.9.2020). Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaiksi lainsäädännöksi. Saatavilla 30.3.2021 http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/Arene_Sotelausunto_VN%208871%202019_21%2009%202020.pdf?_t=1600686855
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/36/EY, annettu 7 päivänä syyskuuta 2005, ammattipätevyyden tunnustamisesta (ETA:n kannalta merkityksellinen teksti). Euroopan unionin virallinen lehti 30.9.2005. <http://data.europa.eu/eli/dir/2005/36/oj>
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/55/EU, annettu 20 päivänä marraskuuta 2013, ammattipätevyyden tunnustamisesta annetun direktiivin 2005/36/EY ja hallinnollisesta yhteistyöstä sisämarkkinoiden tietojenvaihtojärjestelmässä annetun asetuksen (EU) N:o 1024/2012 (IMI-asetus) muuttamisesta (ETA:n kannalta merkityksellinen teksti). Euroopan unionin virallinen lehti 28.12.2013. <http://data.europa.eu/eli/dir/2013/55/oj>
- Helminen, J., Juujärvi, S., Koivisto, M., Rinne, P., & Rusi, M. (2020). *Sosionomin (AMK) osaamisen arviointi asiakasturvallisuuden näkökulmasta*. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto & Diakonia-ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-351-3>
- Helminen, J., & Lähteinen, S. (toim.) (2013). *Yhteisellä tiellä. Sosiaalialan ja sosiaalityön korkeakoulut aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen (AHOT) kehittäjinä*. (SOSNET Julkaisuja 6). Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=a7733c9f-596c-4cd3-bdf6-24f5932ec5f6>
- Helminen, J., Mäntyneva, P., & Rinne P. (2014). *Sosionomien (AMK) opinnoista ja osaamisesta. Sosiaalialan ammattikorkeakouluttajien kommentteja sosionomien (AMK) opinnoista ja osaamisesta opetussuunnitelmien perusteella*. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201701311816>
- Jokelainen, M., Jumisko, E., Kullas-Nyman, L., Kylmälä, A., Lehtola, K., Ritsilä, J., & Suua, P. (2020). *Terveysalan harjoittelun laatusuositus ammattikorkeakouluille*. Suomen ammattikorkeakoulujen terveysalan koulutuksen verkosto ja Savonia-ammattikorkeakoulu. <https://amkterveysala.files.wordpress.com/2020/04/laatusuositukset-2020-julkaisu.pdf>
- Jurvansuu, S., Kaskela, T., & Tourunen, J. (14.8.2020). *Lähipalveluista etäpalveluihin. Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen työntekijöiden kokemuksia koronapoikkeustilan aikana*. (Katsauksia ja näkökulmia 3/2020). A-klinikkasäätiö. https://tiedostot.a-klinikkasaatio.fi/tutkittua/tietopuu_katsauksia_3_2020_lahipalveluista_sahkoisiin_etapalveluihin.pdf
- Karila, K. (toim.). (2021). *Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisohjelma 2021–2030*. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:3). Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-876-2>
- L 932/2014. Ammattikorkeakoululaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932#L6P40>
- L 817/2015. Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150817#L2P7>

- L 540/2018. Varhaiskasvatuslaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>
- Laajala, T. (2019). Osaamisperusteisuuden rakentuminen ammattikorkeakoulussa. Opetussuunnitelmateoreettista jäsentelyä. Julkaisussa Aurio, T., & Kujala, T. (toim.), *Siirtymä ja ajan merkkejä koulutuksessa. Opetussuunnitelmatutkimuksen näkökulmia* (s. 439–467). Tampere University Press. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-008-3>
- Landgrén, S. (2020). *Vastavalmistuneiden urapolut 2019. Vuosina 2017–2018 valmistuneiden Talentian jäsenten sijoittuminen työelämään*. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia. <https://talentia.e-julkaisu.com/2019/vastavalmistuneiden-urapolut/#page=1>
- Makinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A., & Saarnio, T. (2019). *Ammattina sosionomi*. Sanoma Pro.
- Näkki, P. (2015). Ammatillinen kriittinen reflektio asiakaslähtöisyyden toteutumisen edellytyksenä. Teoksessa J. Helminen (toim.), *Sanoista tekoihin – Osallisuus, kumppanuus ja terveys toiminnan suunnitelmavivoina* (s. 99–108). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-242-4>
- Näkki, P. (2016). Sosionomin uudistuneet kompetenssit ja uudistuvan työelämän kehittämisvalmiudet. Teoksessa R. Gothóni, A.L. Karjalainen, P. Koistinen, & M. Kolkka (toim.), *Osallistava oppimista ja kehittämistä* (s. 69–78). (Diak Opetus 3). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-280-6>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (i.a.). *Koronaviruksesta usein kysyttyä opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalla*. Saatavilla 30.3.2021 <https://minedu.fi/koronavirus-ja-varautuminen>
- Opetushallitus. (i.a.). *Ennakointituloksia. Yhteiset osaamis- ja koulutustarvekortit. Toimialaryhmien osaamiskortit. Ammattialojen osaamiskortit*. Saatavilla 30.3.2021 <https://www.oph.fi/fi/palvelut/tietopalvelut/ennakointi/ennakointituloksia>
- Rantala, K. (18.3.2021). Sairaanhoidtajaopiskelijoiden työharjoittelut keskeytyksissä Savonlinnassa – parin kuukauden katkos uhkaa viivästyttää joidenkin opiskelijoiden valmistumista. *Yle Uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-11840854>.
- Opinpolku. (i.a.). *Sosiaaliala ammattikorkeakoulussa*. Saatavilla 30.3.2021 <https://opinpolku.fi/wp/ammattikorkeakoulu/mita-amkssa-voi-opiskella/sosiaaliala-ammattikorkeakoulussa/>
- Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto SOAMK. (i.a.). *Työvaliokunta*. Saatavilla 30.3.2021 <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/tyovaliokunta/> (i.a.). *Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto*. Saatavilla 30.3.2021 <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/>
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia. (2017). *Arki, arvot ja etiikka: sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet*. <https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia. (2020). *Koulutuksella osaavia sosiaalialan asiantuntijoita. Talentian koulutuspoliittinen ohjelma*. Talentia. Saatavilla 30.3.2021 https://www.talentia.fi/wp-content/uploads/2020/10/Kopo-ohjelma_nettipdf.pdf
- Takala, A-L. (2010). *Uusia työtapoja päiväkotityöhön. Tutkimus sosionomi (amk) -koulutuksen asiakastyön harjoittelusta* [Väitöskirja, Oulun yliopisto]. Acta Universitatis Ouluensis E Scientiae Rerum Socialium 115. Oulun yliopisto. <http://urn.fi/urn:isbn:9789514263828>
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (30.3.2021). *Työllistymisen näkymät eri ammateissa*. (Lastentarhaopettajat 2343). Ammattibarometri. <https://www.ammattibarometri.fi/kartta2.asp?vuosi=21i&ammattikoodi=2342&kieli=fi>
- Valtioneuvosto. (i.a.). *Sote-uudistus*. Saatavilla 30.3.2021 <https://soteuudistus.fi/etusivu>
- Vapalahti, K. (2017). *Yhteisöllinen argumentointi sosionomikoulutuksessa avoimia ongelmia ratkottaessa* [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. (Jyväskylä studies in education, psychology and social research). Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7202-8>
- Workseed. (i.a.). *Koutsaa huomisen huippuosaajat. Ketterä pilvipohjainen LMS ammattioppilaitoksille, -korkeakouluille ja yrityksille*. Saatavilla 30.3.2021 <https://www.workseed.fi/web/fi/>

LIITE Webropol-kyselylomake

Harjoittelu sosionomi (AMK) tutkinnossa

Kysely koskee **sosionomi (AMK) tukinnon harjoitteluja**. Kyselyn järjestää sosiaalialan AMK-verkoston työvaliokunta. Kyselyllä päivitetään sosionomi (AMK) tutkinnon harjoitteluja koskeva tieto (ks. Helminen, J., Mäntyneva, P. & Rinne P. (2014). Sosionomien (AMK) osaamisesta: Sosiaalialan ammattikorkeakoulutajien kommentteja sosionomien (AMK) opinnoista ja osaamisesta opetussuunnitelmien perusteella. Saatavilla <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201701311816>).

Vastaa kyselyyn **ammattikorkeakoulusi** järjestämän sosionomi (AMK) koulutuksen näkökulmasta. Sosionomi (AMK) tutkintoa järjestävästä ammattikorkeakoulusta voi tulla vain **yksi** vastaus kyselyyn. Kyselyyn vastaaminen kestää 15–30 minuuttia. Vastaathan kyselyyn **19.2.2021 mennessä**.

Kyselyn tuloksia käsitellään sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston kehittämispäivässä 15.4.2021. Vastauksia käytetään kokonaiskuvan rakentamisessa sosionomi (AMK) tutkinnon harjoitteluista ja niiden kehittämistarpeista. **Kiitos vastauksistasi!**

1 Ammattikorkeakoulu, jota vastaukset koskevat

- ☐ Centria-ammattikorkeakoulu
- ☐ Diakonia-ammattikorkeakoulu
- ☐ Hämeen ammattikorkeakoulu
- ☐ Jyväskylän ammattikorkeakoulu
- ☐ Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
- ☐ Kajaanin Ammattikorkeakoulu
- ☐ Karelia ammattikorkeakoulu
- ☐ LAB-ammattikorkeakoulu (Lahti)
- ☐ Lapin ammattikorkeakoulu
- ☐ Laurea-ammattikorkeakoulu
- ☐ Metropolia Ammattikorkeakoulu
- ☐ Oulun ammattikorkeakoulu
- ☐ LAB-ammattikorkeakoulu (Saimaa)
- ☐ Satakunnan ammattikorkeakoulu
- ☐ Savonia-ammattikorkeakoulu
- ☐ Seinäjoen ammattikorkeakoulu
- ☐ Tampereen ammattikorkeakoulu

_____ Turun ammattikorkeakoulu
_____ Vaasan ammattikorkeakoulu
_____ Yrkeshögskolan Arcada
_____ Yrkehögskolan Novia

- 2 Valtioneuvoston asetuksessa ammattikorkeakouluista käytetään opintojen rakenteen kuvauksessa ilmaisua ”**ammattitaitoa edistävä harjoittelu**” (A 1129/2014, 2. §). Sosionomi (AMK) tutkinnon opetussuunnitelmassa käytetään ilmaisua
- _____ ammattitaitoa edistävä harjoittelu
_____ harjoittelu
_____ käytännön opetus / käytännön oppiminen
_____ muu, mikä _____
- 3 Sosionomi (AMK) tutkinnon opetussuunnitelmaan sisältyy
_____ harjoittelujaksoa (harjoittelujaksojen lukumäärä)
- 4 Sosionomi (AMK) tutkinnossa harjoittelun kokonaislaajuus on
_____ opistopistettä (harjoittelun opintopistemäärä yhteensä)
- 5 Sosionomi (AMK) tutkinnon harjoittelujaksot ja niiden nimet sekä laajuudet (opintopistemäärät).

Vuoden 2014 kartoituksessa harjoittelujaksoja nimettiin muun muassa seuraavasti:

- orientoiva, suuntaava, erikoistava ja syventävä harjoittelu ja / tai
- palvelujärjestelmän, asiakastyön, johtamisen ja kehittämisen harjoittelu ja / tai lapsi- ja perhetyön, aikuisten parissa tehtävän työn ja vanhustyön harjoittelu ja / tai
- sosiaaliohjauksen, sosiaalipedagoginen ja valtaistavan työn harjoittelu.

Kerro sosionomi (AMK) tutkinnon opetussuunnitelmaan sisältyvien harjoittelujaksojen nimet ja laajuudet.

1. harjoittelun laajuus (op) _____, nimi _____
2. harjoittelun laajuus (op) _____, nimi _____
3. harjoittelun laajuus (op) _____, nimi _____
4. harjoittelun laajuus (op) _____, nimi _____
5. harjoittelun laajuus (op) _____, nimi _____
6. harjoittelun laajuus (op) _____, nimi _____
7. harjoittelun laajuus (op) _____, nimi _____
8. harjoittelun laajuus (op) _____, nimi _____

6 Mitä muuta haluat kertoa sosionomi (AMK) tutkinnon harjoittelujen kokonaismäärästä, laajuuksista, nimityksistä ja / tai osaamistavoitteista?

7 Sosionomi (AMK) tutkinnossa voi suorittaa varhaiskasvatuksen opettajaksi ja / tai sosionomiksi pätevöittävät varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan vähintään 60 opintopisteen laajuiset opinnot. Kuvaa varhaiskasvatukseen suuntautuville sosionomiopiskelijoille suositeltavia varhaiskasvatuksen harjoitteluja (varhaiskasvatuksessa suoritettavien harjoittelujen lukumäärä ja laajuus).

8 Kuvaa sosionomi (AMK) tutkinnon harjoittelupaikkojen saatavuutta. Mikäli harjoittelupaikkojen saatavuudessa on ilmennyt ongelmia, kerro esimerkiksi sosiaalialan työalueista, joilta harjoittelupaikkoja on vaikea saada ammattikorkeakoulusi maantieteellisellä toiminta-alueella. (Kysymys koskee ns. normaaliaikaa, jolloin koronaepidemia ei vaikuta harjoitteluihin.)

9 Seuraavat väittämät koskevat sosionomi (AMK) tutkinnon harjoittelujen järjestelyjä. Valitse parhaiten ammattikorkeakoulusi tilannetta kuvaava vaihtoehto. (Väittämät koskevat ns. normaaliaikaa, jolloin koronaepidemia ei vaikuta harjoitteluihin.)

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa, enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
AMK hankkii sosionomiopiskelijalle harjoittelupaikat tai opiskelija hankkii itse harjoittelupaikkansa.					
AMK:sta nimetään harjoittelulle ohjaaja.					
Harjoittelun toteutusympäristöstä nimetään harjoittelulle ohjaaja.					
Harjoittelun toteutusympäristöstä nimetyllä ohjaajalla tulee olla korkeakoulututkinto tai ammattikorkeakouluja edeltäneen opistoasteen tutkinto.					
AMK maksaa sosionomiopiskelijan harjoittelusta tavallisesti palkkion.					
AMK voi maksaa sosionomiopiskelijan harjoittelusta palkkion vastaanottavalle organisaatiolle.					
AMK voi maksaa sosionomiopiskelijan harjoittelusta palkkion suoraan harjoittelun ohjaajalle.					
AMK on määritellyt sosionomiopiskelijan harjoittelujen osaamistavoitteet.					
Sosionomiopiskelija laatii harjoittelujen opiskelijakohtaiset osaamistavoitteet.					
Sosionomiopiskelija, AMK ja harjoittelun toteutusympäristö neuvottelevat yhdessä harjoittelun osaamistavoitteista.					
AMK:n nimeämä harjoittelun ohjaaja toteuttaa harjoittelun ohjauksen käyden harjoittelupaikassa tai etäyhteyksin.					
Sosionomiopiskelijan harjoittelut arvioidaan numeerisella asteikolla (1-5).					
Sosionomiopiskelijan harjoittelut arvioidaan asteikoilla: hyväksytty, täydennettävä, hylätty.					
Sosionomiopiskelijan harjoittelut arvioidaan sanallisesti (esim. vapaamuotoinen kirjallinen arvio).					
Sosionomiopiskelijan harjoitteluja voidaan katsoa suoritetuksi aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen perusteella.					
Sosionomiopiskelija voi suorittaa tutkinnon edellyttämät harjoittelut työsuhteessa (palkallisessa työsuhteessa).					
Sosionomiopiskelijan työskennellessä toistaiseksi voimassa olevassa tai määräaikaisessa työsuhteessa sosiaalialalla, hän voi suorittaa harjoittelut omassa työssään.					

10 Ammattikorkeakoulun harjoittelusta maksama palkkio on keskimäärin (esim. 8 €/harjoittelupäivä tai 40 €/harjoitteluviikko) _____

11 Mitä muuta haluat kertoa sosionomi (AMK) tutkinnon harjoittelujen järjestelyistä, esimerkiksi niiden ohjauskäytännöistä?

12 Ammattikorkeakoulujen terveysalan harjoitteluja ohjeistetaan valtakunnallisella suosituksella ”Terveysalan harjoittelujen laatusuositukset ammattikorkeakouluille” (saatavissa <https://amkterveysala.wordpress.com/harjoittelun-laatusuositukset/>). Seuraavat väittämät koskevat sosionomi (AMK) tutkinnon harjoitteluja. Valitse parhaiten ammattikorkeakoulusi näkemystä kuvaava vaihtoehto.

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa, enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Sosionomi (AMK) tutkinnon harjoitteluissa voidaan käyttää laadittua suositusta ”Terveysalan harjoittelujen laatusuositukset ammattikorkeakouluille”.					
Sosionomi (AMK) tutkinnon harjoitteluihin tulee muokata laatusuositus käyttäen ”Terveysalan harjoittelujen laatusuositukset ammattikorkeakouluille”.					
Sosionomi (AMK) tutkinnon harjoitteluihin tulee laatia oma valtakunnallinen laatusuositus, joka on riippumaton terveysalan harjoittelujen laatusuosituksesta.					

13 Perustele vastauksesi kohdan kaksitoista (12) väittämiin.

14 Kuvaa, miten koroepidemia on vaikuttanut sosionomi (AMK) opiskelijoiden harjoitteluihin? Kerro esimerkiksi, onko sosionomi (AMK) opiskelijoiden valmistuminen viivästynyt, kun harjoittelut eivät ole toteutuneet koronaepidemian vuoksi.

15 Kerro sosionomi (AMK) tutkinnon harjoittelun ohjauksen hyvistä käytännöistä, joita ammattikorkeakoulussasi on. Jos hyvästä käytännöstä on kuvaus, kerro myös, missä lähteessä – kirja, artikkeli, www-sivu tms. – tämä on kuvattu (lähdetieto).

16 Mitä haluat sanoa sosionomi (AMK) tutkinnon harjoitteluista?

Kiitos vastauksistasi!

LÄHTEET

- Auman, D. (2013). The Sociology of Social Inclusion. *Sage Open*, January-March 2013, 1–16.
- Eräsaari, R. (2005). Inkluisio, exclusio ja integraatio sosiaalipolitiikassa. *Kiistakysymysten kartoitusta. Janus*, 13 (3), 252–267.
- Haugen, H. M. (2015). Approaches to Inclusive and Equitable Societies: Diaconal Perspective. *Diaconia. Journal for the Study of Christian Social Practice*, 6 (2), 150–166.
- Hautamäki, A. & Oksanen, K. (2012). *Suuntana innovaatiokeskittymä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Hyväri, S. (2015). Kokemusasiantuntijat kumppaneina hyvinvointityön kehittämisessä. Teoksessa J. Helminen (toim.), *Osaamiseksi kokemus jokainen. Näkökulmia oppimiseen ja hyvinvointialalla tarvittavan osaamisen muodostamiseen* (s. 147–158). Tallinna: United Press Global.
- Hyväri, S. & Rissanen, P. (2014). Kuntoutujien kokemustutkimuksen menetelmät. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 4 (51), 289–300.
- Isin, E. & Nielsen, G. (2008). *Acts of Citizenship*. London: Zed.
- Juhila, K. (2004). Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa A. Jokinen, L. Huttunen & A. Kulmala (toim.), *Puhua vastaan ja vaieta: Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista* (s. 20–32). Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, A. & Juhila, K. (2008). *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino.
- Juntunen, E. (2006). Diakoniatyön taloudellinen apu ja viimesijaisen sosiaaliturvan aukot. Teoksessa E. Juntunen, H. Grönlund & H. Hiilamo (toim.), *Viimeisellä luukulla. Tutkimus viimesijaisten sosiaaliturvan aukoista ja diakoniatyön kohdentumisesta* (s. 51–176). Helsinki: Kirkkohallitus.
- Juntunen, E. (2014). Diakoniatyöntekijät asiakkaiden kansalaisuuden tukijoina. *Diakonian tutkimus*, 1/2014, 7–31.
- Kinnunen, K. (2009). *Sairas köyhyys: tutkimus sairauteen liittyvästä huono-osaisuudesta diakoniatyössä*. (Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2009:7). Helsinki: Kirkkohallitus.
- Koorsgard, O., Walters, S. & Anderssen, R. (2001). *Learning for democratic Citizenship*. Copenhagen: Association for World Education and the Danish University of Education.
- Koskiahio, B. (2015). Sosiaalisen kysymyksen ratkaiseminen tulevaisuudessa. *Tieteessä tapahtuu*, 1/2015, (s. 3-11). Helsinki: Tieteellisten seurain valtuuskunta.
- Kröger, T. (2005). Hoivaköyhyys yksinhuoltajaperheissä: Kenelle lastenhoito-ongelmat kasautuvat? Teoksessa P. Takala (toim.), *Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin?* (s. 206–232). Helsinki: Kansaneläkelaitos.
- Kylmälä, J. (2014). Mitä on CABLE yhteistoiminnallisena oppimisena? Teoksessa K. Elenius (toim.) *Yhteisölliset työmenetelmät laitosympäristössä. Helsingin Diakonissalaitoksen yhteistyön sovellutuksia Windhoekin slummeista Helsingin lähiöihin* (s. 9-23). HDL RA-PORTTI 2/2014.
- L 39/2003. Kansalaisuuslaki. Saatavilla <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2003/20030359>

DIAK PUHEENVUORO

DIAK PUHEENVUORO -sarjassa julkaistaan Diakonia-ammattikorkeakoulun temaattisia puheenvuoroja, kehittämisraportteja, erilaisia selvityksiä sekä opinnäytetöitä.

Diak Puheenvuoro 1: Liisa Kauppinen & Irina Leino & Kirsti Kauppinen (toim.), 2016. Kokemuksellista taidetietä kulkemassa

Diak Puheenvuoro 2: Jorma Niemelä (toim.), 2016.
Sote sosiaalisen kestävyuden vahvistajana

Diak Puheenvuoro 3: Raili Gothóni, Mikko Malkavaara & Minna Valtonen (toim.), 2016. Muutosvoimaa – tutkielmia diakista ja teologiasta

Diak Puheenvuoro 4: Mari Pulkkinen, Eija Rautasalo & Tuija Rönkä (toim.), 2016. Arjen helmiä – työelämälähtöistä osallistavaa kehittämistä sairaanhoitajakoulutuksessa

Diak Puheenvuoro 5: Marina Seffansson & Outi Polso, 2017.
Masennuksen hoitoon lääkkeitä, terapiaa ja liikuntaa.

Diak Puheenvuoro 6: Päivi Thitz, 2017. Etsivää ja osallistavaa vanhustyötä kehittämässä. Ikäarvokas –hankkeen ulkoinen arviointi

Diak Puheenvuoro 7: Hanna Hovila, Anna Liisa Karjalainen & Juhani Toivanen (toim.), 2017. Yhteistyötä, kehittämistä ja kokeilua ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksessa

Diak Puheenvuoro 8: Päivi Vuokila-Oikkonen & Pirkko Pätynen, 2017, Osallistavan yhteiskehittämisen prosessi : Esimerkkinä osallisuutta ja uusia palvelumalleja moniammatillisen palveluohjauksen keinoin (OSUMA) -projekti

Diak Puheenvuoro 9: Keijo Piirainen & Tuula Pehkonen-Elmi 2017, Muuttuivatko palvelut ja mihin suuntaan? Nuorten palvelujen kehittämisen tuloksia Pieksämäellä 2015–2017

Diak Puheenvuoro 10: Anne Surakka, Virpi Kuvaja-Köllner & Reija Paananen 2017. Valmennuspaja Mahiksen vaikutusten ja kustannusten tarkastelua: Aina saa tulla ja voi puhua mistä vaan, luottamuksella

Diak Puheenvuoro 11: Heikki Hiilamo, Anne Määttä, Karoliina Koskenvuo, Jussi Pyykkönen, Tapio Rissanen & Sanna Aaltonen 2017. Nuorten osallisuuden edistäminen. Selvitysmiehen raportti

Diak Puheenvuoro 12: Marja Pinolehto (toim.), 2017. Sujuvampia opintopolkua romaneille ja maahanmuuttajille. Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla -hankkeen loppuraportti

Diak Puheenvuoro 13: Anu Ahola, 2018. Humanoidirobotti pienten alakoululaisten tukena haastaviksi koetuissa vuorovaikutustilanteissa

Diak Puheenvuoro 14: Tiina Ervelius (toim.), 2018. Sairaanhoitaja-diakonissakoulutus saamelaisalueella

Diak Puheenvuoro 15: Niina Mäenpää, Katri Perho & Mertsu Ärling (toim.), 2018. Uskalla! It's possible: romanien sujuvat koulutus- ja työllisyyspolut. Tšetanes naal- ja Nevo tiija –hankkeiden loppujulkaisu

Diak Puheenvuoro 16: Mikko Malkavaara (toim.), 2018. Pohdintaa oikeasta, väärästä ja diakoniasta : Kai Henttosen juhla kirja

Diak Puheenvuoro 17: Anu Halonen, Leena Sundqvist ja Marja Tomberg (toim.), 2018 Sujuvampia opintopolkua maahanmuuttajille Satakunnassa. Opin portailla Satakunnassa –hankkeen loppuraportti

Diak Puheenvuoro 18: Keijo Piirainen, 2018. Kriisiavusta vastuulliseen asiakasohjaukseen. Opas sosiaalisen kuntoutuksen rakenteen ja prosessin haltuunottoon

Diak Puheenvuoro 19. Anne Surakka & Reija Paananen, 2018. Valmennuspaja-asiakkuus ja nuorten sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttö

Diak Puheenvuoro 20. Susanna Hyväri, Marja Lindholm & Niko Nummela (toim.), 2019. Nuorten osallisuuden vahvistaminen teatteri- ja liikunta-alan yhteistoimintaa kehittämällä

Diak Puheenvuoro 21. Reija Paananen, Sakari Kainulainen, Essi Hyppönen, Henni Leikas, Anette Lindström & Juuso Lökfors, 2019. 10 tarinaa nuoruudesta ja tuen tarpeista. Nuorten ajatuksia palveluiden kehittämiseksi

Diak Puheenvuoro 22. Ari Nieminen, 2019. Osallisuuden tila. Käsitteestä ja toteutuksesta

Diak Puheenvuoro 23. Susanna Hyväri, Marja Lindholm & Niko Nummela (eds.), 2019. Improving the social inclusion of young people through the cooperation of theatre and sports

Diak Puheenvuoro 24. Ari Haapanen (toim.), 2019. Auta miestä mäessä. Nuorten miesten koulutus- ja työuravalmennusprojekti

Diak Puheenvuoro 25. Aija Kettunen & Tuula Pehkonen-Elmi 2019. Henkilökohtaisen budjetoinnin taloudellisen arvioinnin toteutettavuus ja alustava arviointisuunnitelma

Diak Puheenvuoro 26. Aija Kettunen & Tuula Pehkonen-Elmi 2019. Feasibility of economic evaluation of personal budgets in Finland and preliminary evaluation plan

Diak Puheenvuoro 27. Jari Helminen 2019. Sosionomin ammattiin ulkomailla suoritettulla koulutuksella – Ammattipätevyyden arviointi ja ammatinharjoittamisoikeuden hakeminen Suomessa

Diak Puheenvuoro 28. Sakari Kainulainen 2019. 3X10D® – elämäntilannemittarin kehitystyö 2015-2019

Diak Puheenvuoro 29. Mertsu Ärling (toim.), 2020. Voimaa opiskeluun – Otetta ohjaukseen. Voimaa opiskeluun -hankkeen loppujulkaisu

Diak Puheenvuoro 30. Marja Pinolehto (toim.), 2020. Sujuvasti opin portailta työelämään – Opin portailta työelämään -hankkeen lop-puraportti

Diak Puheenvuoro 31. Elsa Keskitalo, Evariste Habiyakare & Sonja Vöntö (toim.), 2021. Universities and businesses co-creating sustainable communities for the future - Experiences and results from the BUSCO project

Diak Puheenvuoro 32. Jorma Niemelä, 2020. Palveluohjaava sote-järjestelmä vai palveluohjaus – vai molemmat?

Diak Puheenvuoro 33. Yhteisen hyvän alusta, 2020. Yhteisen hyvän alusta – Alustatalouden edellytysten kehittäminen järjestöjen toiminnan tukijana

Diak Puheenvuoro 34. Marina Steffansson & Tuula Pehkonen-Elmi, 2021. Nuorten liikuntaneuvonnan ja monialaisen yhteistyön kehittäminen

Diak Puheenvuoro 35. Sakari Kainulainen & Nicholas Andersson (toim.), 2021. Esiselvitys tekoälyn hyödyntämisestä yksinäisyyden vähentämisessä

Diak Puheenvuoro 36. Inga Angersaari, Mervi Kivirinta & Kati Tynnyrinen (toim.), 2021. Sujuvilla koulutuspoluilla tuumasta töihin - Tuumasta töihin -hankkeen loppuraportti

Diak Puheenvuoro 37. Jari Helminen, 2021. Harjoittelu ammattitaitoa edistämässä – kartoitus sosionomikoulutuksen harjoitteluista

DIAKONIA-AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUJEN KRITEERIT

DIAK TUTKIMUS -sarjassa julkaistaan uutta ja innovatiivista tietoa tuottavia tieteellisiä tutkimuksia Diakonia-ammattikorkeakoulun opetus-, tutkimus- ja kehittämistoiminnan alueilta. Julkaisut ovat monografioita tai artikkelikokoelmia.

Diakin ulkopuolisen referee-arvioijan lisäksi sarjassa julkaistavan tutkimuksen lukee diakilainen tutkijakoulutuksen saanut lukija. Sarjaan voivat tarjota julkaisuja sekä Diakonia-ammattikorkeakoulun omat työntekijät että ulkopuoliset kirjoittajat.

DIAK TYÖELÄMÄ -sarjassa julkaistaan tutkimus- ja kehittämisraportteja sekä opinnäytetöitä, jotka ovat tuottaneet innovatiivisia ja merkittäviä työelämää kehittäviä tuloksia. Sarjaan voivat tarjota julkaisuja Diakin työntekijät, opinnäyte-työntekijät ja ulkopuoliset kirjoittajat.

DIAK PUHEENVUORO -sarjassa julkaistaan Diakonia-ammattikorkeakoulun temaattisia puheenvuoroja, kehittämisraportteja, erilaisia selvityksiä sekä opinnäytetöitä.

DIAK OPETUS -sarjassa julkaistaan pedagogista kehittämistä kuvaavia julkaisuja, oppimateriaaleja, oppaita ja työkirjoja.

Julkaisut ovat luettavissa avoimesti verkossa ammattikorkeakoulujen Theseus-julkaisuarkistossa.

ISBN 978-952-493-381-0 (verkkojulkaisu)

ISSN 2343-2217 (verkkojulkaisu)

TULEVAISUUDEN SOSIONOMIEN työ- ja tehtäväalueet tulevat olemaan nykyistä monipuolisempia. Harjoittelut ovat merkittävässä roolissa tulevien sosionomien ammatillisen osaamisen vahvistamisessa. Työn monipuolistuminen asettaa vaatimuksia myös sosionomikoulutuksen harjoittelun kehittämiseksi.

Tähän julkaisuun on koottu vuoden 2021 alkupuolella tehdyn sosionomikoulutuksen harjoitteluja koskevan kartoituksen tulokset. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston tekemällä kartoituksella luotiin kokonaiskuva sosionomikoulutuksen harjoittelun määrästä ja sisällöstä sekä järjestämisestä. Lisäksi selvitettiin harjoittelujen järjestämisen hyvä

käytäntöjä ja kehittämistarpeita sekä sitä, pitäisikö sosionomikoulutuksen harjoittelulle laatia valtakunnallinen suositus. Kyselyyn vastasivat kaikki 20 ammattikorkeakoulua, jotka järjestävät sosionomikoulutusta.

Kyselyn vastauksissa tulee esille, että harjoittelujaksojen suunnittelemisen ja toteuttamisen käytäntöjen tulee olla joustavia. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa harjoittelujensa sisältöihin ja tavoitteisiin, ja tekemiensä valintojen kautta ammatillisen osaamisensa ja asiantuntijuutensa kehittämisen suuntaan.